

Mateřství a volba délky rodičovské dovolené

Zdeňka Staňová

Bakalářská práce
2011



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zdeňka STAŇOVÁ**
Osobní číslo: **H08200**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Mateřství a volba délky rodičovské dovolené**

Zásady pro vypracování:

Vyhledání a analýza odborné tematicky orientované literatury.
Zpracování teoretických východisek z oblasti rodiny.
Příprava výzkumu, výběr a charakteristika výzkumného souboru.
Formulace cíle praktické části práce, realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat.
Přijetí odpovídajících závěrů.
Doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERMÁKOVÁ, M., HAŠKOVÁ, H., KRÍŽKOVÁ, A., LINKOVÁ, M., MAŘÍKOVÁ, H. Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2002. ISBN 80-7330-026-5.

MAREŠ, P.; POTOČNÝ T. (eds.) Modernizace a česká rodina. Brno: Barrister a Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6.

MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. Praha: SLON, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

PUNCH, K. Základy kvantitativního šetření. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

VODÁKOVÁ, O.; VODÁKOVÁ, A. Rod ženský. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-18-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan



Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60⁴⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 16. 6. 2022

Stanislav Jekel

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47h Zveřejňování závěrečných prací

²⁾ Pokud škola souhlasí se zveřejněním diplomové, bakalářské a rigorózní práce, a jejich proběhla obhajoba, včetně poskytl ocenění a výsledek obhajoby prostřednictvím dotazníku kvalifikačních prací, kterou spravuje. Příčinou zveřejnění studentů může být výsledek obhajoby.

(2) *Dissertační, diplomová, bakalářská a magisterská práce ustávaná schvázením k obhajobě musí být již nejméně pět pracovních dnů před každou obhajobou zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požičovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnožení.*

(3) *Platí, že udstavená práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výslovnou obhajobu.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 33 odst. 2;*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školní či vzdělávací zařízení, uspořádání učebních nebo výukových nebo odborných literárních nebo odborních materiálů k výuce nebo k vlastní potřebě dle vyučovacího žánru nebo studiemem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho pracovního vztahu ke škole nebo školnímu či vzdělávacímu zařízení (škola dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 školní dílo;*

(1) *Škola nebo školní či vzdělávací zařízení uspořádá za obvyklých podmínek jen do uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 33 odst.*

3). *Odporů-li autor školního díla udělení svolení bez výjimečného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady či výjimečného projevů jeho vůle v soudě. Ústavení § 33 odst. 3 náležitě usouděno.*

(2) *Je-li povoleno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout třetímu licenci, není-li to v rozporu s oprávněným zájmem školy nebo školního či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školní či vzdělávací zařízení jsou oprávněny poskytovat, aby jim autor školního díla z výjimečného důvodu v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich odměnné výše, pokud se přiblíží ke výši výjimečného důvodu školou nebo školním či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na Mateřství a kariéru, konkrétně na Mateřství a volbu délky rodičovské dovolené. Nedílnou součástí teoretické části jsou pojmy rodina, rozdělení rolí v rodině a pojem rodičovství. Dále pojmy mateřská a rodičovská dovolená po právní stránce, stejně jako služby péče o děti do tří let, které napomáhají při harmonizaci rodiny a zaměstnání. Poslední kapitola vyjadřuje názory pediatriů a vývojových psychologů na výchovu a péči o nejmenší děti.

Jakou délku rodičovské dovolené si ženy volí a jaké důvody je k tomu vedou, je cílem praktické části. Samotný výzkum je proveden pomocí anonymního dotazníkového šetření.

Klíčová slova:

Mateřství, rodičovství, rodina, mateřská dovolená, rodičovská dovolená, děti, výchova

ABSTRACT

My bachelor thesis deals with motherhood and career, in particular, motherhood and choice of the length of maternity leave. The integral parts of theoretical part are terms such as family, dividing roles within family and parenthood. Furthermore, the terms maternity and parental leave from legal point of view, as well as early childcare services which help with harmonisation of family and employment. The last chapter expresses opinions of paediatricians and developmental psychologists on upbringing and early childcare.

The particular length of parental leave and reasons for this length are the main topics for the practical part. The research is done via anonymous questionnaires.

Keywords:

Motherhood, parenthood, family, maternity leave, parental leave, children, upbringing, childcare

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové, Ph. D. za metodické vedení mé bakalářské práce, za čas, který mi věnovala a za poskytnutí neocenitelných rad a připomínek, které mi pomohly k vypracování této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

| | |
|--|-----------|
| ÚVOD | 10 |
| I TEORETICKÁ ČÁST | 12 |
| 1 RODINA | 13 |
| 1.1 ROZDĚLENÍ ROLÍ V RODINĚ | 13 |
| 1.1.1 Žena v roli matky | 14 |
| 1.1.2 Muž v roli otce | 14 |
| 1.2 MANŽELSTVÍ A RODIČOVSTVÍ | 15 |
| 1.3 MATEŘSTVÍ..... | 16 |
| 1.4 HODNOTA DÍTĚTE..... | 17 |
| 2 PRÁVNÍ STRÁNKA RODIČOVSTVÍ | 19 |
| 2.1 MATEŘSKÁ DOVOLENÁ..... | 19 |
| 2.1.1 Nemocenské pojištění..... | 20 |
| 2.1.1.1 Peněžitá pomoc v mateřství..... | 20 |
| 2.1.1.2 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství | 21 |
| 2.1.1.3 Ošetřovné | 21 |
| 2.1.2 Státní sociální podpora..... | 21 |
| 2.1.2.1 Přídavek na dítě | 22 |
| 2.1.2.2 Sociální příplatek | 22 |
| 2.1.2.3 Porodné | 22 |
| 2.2 RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ | 22 |
| 2.2.1 Rodičovský příspěvek | 23 |
| 2.3 SPOLEČNÁ USTANOVENÍ O MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ | 24 |
| 2.4 SPECIFIKA PRACOVNÍHO POMĚRU V DOBĚ MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ | 25 |
| 2.4.1 Úprava pracovní doby | 25 |
| 2.4.2 Zákazy některých prací | 26 |
| 2.4.3 Přestávky ke kojení | 26 |
| 2.4.4 Rozvázání pracovního poměru | 26 |
| 3 SLUŽBY PÉČE PRO DĚTI DO 3 LET VĚKU | 28 |
| 3.1 JESLE | 28 |
| 3.2 SOUKROMÁ ZAŘÍZENÍ DLE ZÁKONA Č. 455/1991 SB., O ŽIVNOSTENSKÉM PODNIKÁNÍ..... | 28 |
| 3.3 SLUŽBY TYPU „BABY-SITTING“ DLE ZÁKONA Č. 455/1991 SB., O ŽIVNOSTENSKÉM PODNIKÁNÍ | 29 |
| 4 HARMONIZACE RODINY A ZAMĚSTNÁNÍ | 30 |

| | | |
|-----------|---|-----------|
| 4.1 | VÝZNAM RODINY | 31 |
| 4.2 | GENDEROVÉ USPOŘÁDÁNÍ ROLÍ V RODINĚ | 32 |
| 4.3 | HARMONIZACE RODINY A ZAMĚSTNÁNÍ | 33 |
| 4.4 | DĚLBA PRÁCE V RODINĚ..... | 34 |
| 4.5 | FORMA ZAPOJENÍ NA TRHU PRÁCE | 35 |
| 5 | PÉČE O DĚTI | 36 |
| 5.1 | VÝCHOVA DÍTĚTE MIMO RODINU | 36 |
| II | PRAKTICKÁ ČÁST..... | 40 |
| 6 | METODOLOGICKÁ ČÁST | 41 |
| 6.1 | VÝZKUMNÝ CÍL..... | 41 |
| 6.2 | VÝZKUMNÁ METODA | 41 |
| 6.3 | VÝBĚR RESPONDENTŮ | 42 |
| 6.4 | STANOVENÉ PŘEDPOKLADY | 42 |
| 7 | VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ..... | 43 |
| 7.1 | SHRnutí POZNATKŮ PLYNOUCÍCH Z VYHODNOCENÍ SLEDOVANÉ PROBLEMATIKY | 63 |
| | ZÁVĚR | 65 |
| | SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY..... | 67 |
| | SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK..... | 71 |
| | SEZNAM OBRÁZKŮ..... | 72 |
| | SEZNAM TABULEK | 73 |
| | SEZNAM PŘÍLOH | 74 |

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolila „Mateřství a kariéra“, konkrétně „Mateřství a volba délky rodičovské dovolené“ z důvodu mého zájmu o rodinu a rodičovství, neboť já sama jsem nyní na rodičovské dovolené a řešila jsem otázku spojenou se zaměstnáním a mateřstvím. Stejně tak spousta dalších žen se potýká s otázkou, zda dát přednost mateřství či kariéře. Biologicky jsme naprogramovány k mateřství, ale mnohé z nás by zároveň chtěly co nejvíce omezit nepřítomnost v práci a nevzdávat se své kariéry. Ale nejedná se pouze o tuto jednu otázku. S ní úzce souvisí i otázka délky rodičovské dovolené, neboť pokud se žena rozhodne přerušit svou kariéru, pak bezesporu přemýšlí i o délce tohoto přerušování a o tom, jak to ovlivní život narozeného dítěte i její další život, a to jak pracovní, tak především ten osobní.

Zaměstnání, rodina a péče o děti – to je věčné dilema ženy. Je to oblast života ženy, kde vzniká nejvíce problémů. Dítě či mateřství nepřestává být vysoce uznávanou hodnotou, pouze se obtížněji hledají cesty k jejímu naplnění, obzvláště chtějí-li mladé ženy současně dosáhnout dalších životních cílů, pro něž mají v dnešní době více příležitostí, než tomu bylo dříve. Mateřství zůstává stále bohužel hlavním limitujícím faktorem rovného zapojení žen do trhu práce. Překážkou je i nadále přetrvávající tradiční dělba práce v domácnosti a péče o děti. Ta samozřejmě spočívá především na ženě.

Každá žena se může o svém způsobu života svobodně rozhodnout. I přesto, že se dnes hodně mluví o velmi náročném rozhodování mezi dětmi a kariérou, stále existuje mnoho žen, které mají jasno ve své volbě, tedy děti mít, a proto udělají cokoli, aby rodinu založily. Naopak přibývá žen natolik milujících své zaměstnání, že se dítěte dobrovolně vzdávají. Plně si uvědomují své pracovní nasazení a také to, že je jejich povolání zcela naplňuje. A nakonec je také mnoho žen, které zůstávají někde uprostřed. Dítě a rodinu chtějí, ale zároveň vědí, jaké úsilí je stála doba studií, a že by chtěly ve svém životě dosáhnout i jiných cílů, než je výchova dítěte. Vždyť děti jednoho dne odejdou z domova a ženy budou mít opět více volného času jen pro sebe.

Cílem teoretické části mé bakalářské práce je vyhledání a zpracování odborné tematicky orientované literatury.

Vzhledem k tomu, že předpokladem pro mateřství a rodičovství by měla být rodina, zahájím tuto práci vysvětlením pojmu rodina a rozdělením rolí v rodině, a to jak rolí otce, tak

i rolí matky. Následně se budu zabývat rodičovstvím a mateřstvím a samozřejmě i tím, co pro nás dítě znamená, tedy hodnotou dítěte. Ve druhé kapitole uvedu, co znamená mateřství po právní stránce. Vysvětlím pojmy mateřská a rodičovská dovolená a s tím spojené dávky. Další kapitola poskytne náhled na služby, které jsou zaměřeny na děti do tří let věku. Jedná se o tři typy služeb; jesle, soukromá zařízení a služby typu „baby-sitting“. Poté se zaměřím na harmonizaci rodiny a zaměstnání. Zmíním se zde o významu rodiny a o genderovém uspořádání rolí v rodině, jež s harmonizací rodiny a zaměstnání souvisí. Další důležitou oblastí v otázkách harmonizace je forma zapojení na trhu práce. V poslední kapitole teoretické části se zaměřím na péči o dítě, především na to, jaký má význam výchova a péče o děti do tří let v rodině. Uvedu zde názory odborníků, pediatrů a vývojových psychologů, na otázku spojenou s výchovou nejmenších dětí mimo rodinu.

Praktická část obsahuje výzkum zaměřený na délku rodičovské dovolené a důvody, které vedou ženy na mateřské dovolené k volbě délky rodičovské dovolené. Samotný výzkum je proveden pomocí anonymního dotazníkového šetření, respondenty jsou ženy, které čerpají rodičovskou dovolenou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Jedním z nejdůležitějších prostředí, které nás ovlivňuje je rodina. Představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejichž dospělí jsou zodpovědní za výchovu dětí. Rodina je základem společnosti a jejím úkolem je především zajišťování péče o děti a mládež. V rodině probíhá tzv. primární socializace. To znamená, že se zde realizuje první kontakt dítěte se společností a kulturou. Rodina zprostředkovává dítěti základní vzorce sociokulturního chování a myšlení tím, jak s dítětem jedná, jaké k němu zaujímá postoje, jakou vytváří oporu pro jeho vývoj, jakou ho zahrnuje citovostí. Díky tomu dítě rozvíjí své vztahy k sobě samému, druhým lidem, širšímu sociálnímu okolí, k věcem a úkolům (Helus, 2007). Dunovský (1999) charakterizuje rodinu jako malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jednotlivcům i celé společnosti. V moderní industriální společnosti převládá nukleární typ rodiny, jejíž strukturu tvoří otec, matka a nejméně jedno dítě, jedná-li se o rodinu úplnou. Spojení otce a matky vztahem manželství není pro konstituování rodiny nutné.

„Rodina je obecně považována za jeden ze základních pilířů společnosti a jednu z nejvýznamnějších sociálních institucí, proto je jí věnována trvalá pozornost celé řady vědních oborů a disciplín“ (Geist, 1992, s. 344).

1.1 Rozdělení rolí v rodině

Se základním rozdělením rolí v domácnosti a rodině, podle něhož by muž měl být živitelem rodiny a žena by se měla starat o děti a domácnost, podle Maříkové (2003), souhlasí většina populace, přestože v realitě se v čisté podobě tento model téměř nevyskytuje, pokud se nejedná o zpravidla ne dlouho trvající období, kdy žena nepracuje, je na mateřské a rodičovské dovolené. Muž již není jediným, často ani hlavním živitelem rodiny. Přibýlo rodin, kde žena má nejen vyšší vzdělání, ale zároveň i prestižnější povolání a srovnatelné příjmy jako její partner. Muž ztrácí v rodině své někdejší výsadní postavení a výrazně stoupá angažovanost mužů v činnostech, které byly tradičně považovány za doménu žen, jako je provoz rodiny, tak i péče o děti. Rozdělení rolí a povinností v rodině se dnes děje

s přihlédnutím ke své pracovní angažovanosti. Participace mužů sice na některých domácích (ženských) pracích vzrůstá, ale přesto muži vynakládají na domácnost mnohem méně času než ženy. V této sféře jsou stále spíše pomocníky žen, než jejich rovnocennými partnery. Je zřejmé, že zkušenosti mužů a žen se značně liší i v případě péče o děti. Každý z rodičů obvykle plní vůči dětem jinou roli než ten druhý a mívá k dítěti zpravidla i jiný vztah. Jak konstatuje Možný na základě výzkumů provedených v 80. letech u nás, muž-otec mívá k dítěti „dál“ než matka a naopak děti mívají „dál“ k němu (Maříková, 2003).

1.1.1 Žena v roli matky

„... Neboť být matkou, cítit mateřsky, znamená být vůbec na straně všeho, co je bezmocné, přiklánět se láskyplně ke všemu, co je na světě malé a slabé: mateřský princip je dvojitý, souvisí nejen s narozením dítěte, ale s opatrováním a péčí, o to co se narodilo“ (Fort von le, 1990 in Vodáková a Vodáková 2003, s. 100). Jak uvádí Maříková (1999), rodičovské dovednosti a schopnosti nejsou považovány za vrozené, ale spíše za osvojené, tedy získané, „tvarované“ v průběhu vykonávání dané aktivity, činnosti. Pravda je, že matky se o své dítě obvykle starají daleko více než muži, bývají tudíž obvykle více citlivé a vnímavé k potřebám dítěte. V naprosté většině českých domácností převládá tzv. tradiční model péče o dítě, tedy zjednodušeně „vše je na ženě“. Nejen že s dětmi tráví nejvíce času, ale i se jim nejvíce věnuje, neboť jim zajišťuje každodenní, základní péči, učí se s nimi a stará se o náplň jejich volného času. Nevyjímaje hlavní díl zodpovědnosti za jejich výchovu. Matka je svým dětem nejen pečovatelkou, vychovatelkou a kamarádkou, ale ocitá se i v roli, která je považována za nejdůležitější v jejich životech. Muž zde vystupuje vůči dětem obvykle a nejčastěji pouze jako autorita (Vodáková a Vodáková, 2003).

1.1.2 Muž v roli otce

Podle Maříkové (2003) v tzv. smíšeném modelu muž na výchově dětí participuje již o něco více. Když je otec doma snaží se svým dětem věnovat, především se jedná o náplň jejich volného času nebo se s nimi učí. V modelu označeném jako partnerský, jež je doposud málo rozšířen, bývá podíl rodičů na péči o dítě a na jeho výchově relativně nejvíce rovnocenný. Každý z nich se dítěti věnuje podle svých možností a časových dispozic a „snaží se mu dát to, co druhý nemůže“.

„Současná generace otců se svým dětem věnuje minimálně stejně, obvykle však více, než se jim věnovala generace jejich otců, což jinými slovy znamená, že participace mužů při výchově dětí spíše vzrůstá, než že stagnuje“ (Maříková, 2003, s. 108). Tuto proměnu otec-dítě můžeme sledovat i v průběhu jedné generace. Že muži se obvykle více věnují odrostlejší dětem, je mýtus, který vyvrátily některé výzkumy. Samozřejmě že existují muži, kteří se více věnují svým odrostlejší dětem, ale jsou i tací, kteří více času věnují přece jen těm nejmenším, obdobně jako ženy. V případě zástupnosti při celkové péči o dítě se však muži ve vztahu k dítěti situují spíše do role vychovatele než pečovatele a o žádnou zásadní změnu v tomto ohledu nestojí (Maříková, 2003).

1.2 Manželství a rodičovství

Instituce manželství se v důsledku demografických, kulturních a ekonomických změn stává zranitelnější. Tradiční manželství je stále častěji nahrazováno jinými formami partnerského soužití. Manželství už není vnímáno jako jediná a nutná forma soužití a převládají názory, že je lepší manželství žádné než manželství špatné. Partnerské vztahy se méně soustředují na reprodukci a společnou výchovu dětí, což vede k existenci více bezdětných párů či nižšímu počtu dětí v rodině. Rodičovství se také posouvá do vyššího věku partnerů.

Instituce manželství je však stále spojována s rodičovstvím, z čehož lze usuzovat, že tradiční manželství je považováno za nejvhodnější instituci pro výchovu dětí (Valentová, 2006).

V rodičovství nevidí všichni lidé stejnou roli, k úloze rodičovství zaujímá každý jiný postoj v závislosti na představě rodinného života. V pojmu rodičovství jsou obsaženy všechny úlohy spojené s výchovou dítěte, které vedou k utváření nezávislé dospělé osoby. Rodičovství znamená ústupky v oblasti osobních zájmů a činností. Pokud partneři zastávají názor o tradičním uspořádání v rodině, tedy žena-matka a muž-živitel, jsou ochotni svému rodičovství potažmo rodinnému životu prakticky obětovat vše. V rodině dvou generací vrstevníků (rodiče – jedna vrstevnická generace) mají podobné ústupky své hranice, zvláště jednali se o omezení kontaktů s jinými lidmi. Rodiče si vyhradí čas, který věnují výhradně dětem, čili upřednostňují kvalitu před kvantitou. Dítě však není „důležitější“ pro matku z tradiční rodiny, než pro matku z rodiny dvou generací vrstevníků, ačkoli se to může zdát (Šlechtová, 2008).

Pojem rodičovství každý z nás dobře chápe, avšak definovat rodičovství není jednoduché,

jak se může zdát. Šulová (2007) definuje rodičovství jako „trvalý vztah mezi dítětem a jeho pečovateli, přičemž lze rozlišit rodičovství biologické a rodičovství psychosociální“ (www.planovanirodiny.cz [online, 2011]). Tato definice je dost široká na to, aby se do ní vešly všechny formy rodinného soužití. V práci Maříkové se mluví o rodičovství z pohledu anglického jazyka, který rozděluje rodičovství jako stav, tedy kdy se rodič stane rodičem tím, že má dítě a rodičovství jako činnost, kde rodičem se stává jedinec „až na základě své aktivity, svého vztahu a aktivního přístupu k dítěti“ (Hamplová, Šalamounová a kol., 2006).

1.3 Mateřství

Zdálo by se, že dnešní žena má otázku své ženské identity vyřešenu. Se zajištěním svých práv v rodině i v zaměstnání, vzděláním, vyšší nadějí na dožití než muži a antikoncepční pilulkou může být žena během svého života tak trochu všechno, najednou nebo postupně. Jenže otázka životní volby trvá i dnes, zejména kvůli vztahu ženy k mateřství. Dítě, které jednou přivede na svět, zůstane po celý život někým, koho nemůže pominout z mysli. Mít nebo nemít děti je proto kardinální otázkou, tím závažnější, čím více o ní může svobodněji rozhodnout (Maříková, 2003).

V dnešní době se u mateřství neuvažuje pouze o počtu dětí, ale i době a podmínkách, v nichž budou počaty a porozeny. Při úvahách, zda mít či nemít dítě vstupují v různých společenských vrstvách různé důvody. Nejvýraznější rozdíly jsou v případě různého vzdělání žen, odlišnosti se projevují také v závislosti na rodinném stavu žen a na jejich pozici v sociální stratifikaci (Mareš, 2003).

Se vzděláním roste význam dítěte jako prostředku seberealizace, ale současně roste také napětí mezi mateřskou a pracovní rolí ženy. „*Ženy s vysokoškolským vzděláním na mateřskou roli nerezignují, ale mateřství a rodičovství vnímají více jako komplikaci své životní kariéry a partnerských vztahů*“ (Mareš, 2003, s. 173).

Racionální volba ženy pro mateřství je individuální a soukromá, ikdyž ne zcela svobodná. A to ve dvou ohledech, po stránce biologické i sociální. Biologická stránka odkazuje na přirozenost a genetické zakódování podnětu k mateřství. Mateřství nadále zůstává i v průmyslově vyspělých zemích většinou stále nedílnou součástí sociálního statusu a identity ženy. „*Dítě je v naší kultuře chápáno jako zdroj skutečné vnitřní nenahraditelné radosti a podmínka úplnosti rodiny*“ (Mareš, 2003, s. 163). Neustále ovšem roste svár me-

zi mateřskou a profesní roli ženy. Prezentuje se obraz úspěšné „nové ženy“, v něm není mateřství oddělováno od postavení na trhu práce.

1.4 Hodnota dítěte

Jak již bylo zmíněno, mezi dvě nejdůležitější hodnoty dnešní populace patří rodina a kariéra, s čímž bezesporu souvisí i fakt při rozhodování zda a kdy založit rodinu. S uplatněním rodičů na trhu práce souvisí nejen příjem a sociální status, ekonomický, sociální, ale i kulturní kapitál. Jak uvádí Ringen (2003): *„Je tomu tak proto, moderní představy o rodinném životě se opírají o dnes pevně zakořeněnou myšlenku a ekonomickou nezbytnost, že pracují a vydělávají oba rodiče. Tato forma rodinného života se nedá snadno sloučit s více než dvěma dětmi. Překonání normy dvou dětí by vyžadovalo změny v životním stylu, které, jak se zdá, lidé nemají v plánu“* (In Mareš, 2008, s. 103). Zaměstnání a rostoucí váha profesní kariéry znamená pro ženu velké dilema v souvislosti s rozhodnutím stát se matkou. A pokud se rozhodne pro rodičovskou roli, pak ji povětšinou odsouvá do pozdějšího věku a soustřeďuje se na otázku sladění své profese s mateřstvím. Jak uvádí Mareš a Možný (2005): *„Řada výzkumů ukazuje, že ženy v České republice odmítají „být v domácnosti“ jako něco, co neuspokojuje jejich potřebu nezávislosti, ale současně deklarují péči o děti jako vyšší prioritu než profesionální kariéru“* (In Mareš, 2008, s. 105).

V dnešní době nepřichází mateřství tak spontánně jako dříve, partneři své rodičovství plánují, rozhodnutí podrobují ekonomickým úvahám a zohledňují svou pracovní kariéru, v důsledku čehož dochází k odsunu rodičovských rolí do pozdějšího věku, dochází k tzv. odloženému mateřství. Je ovšem zřejmé, že mnohá z nich nebudou nikdy realizována v důsledku vyššího věku rodiček, neboť s růstem věku klesá pravděpodobnost početí. V České republice došlo ke změnám v postojích vůči rodičovství, lidé slevují z mnohočetné rodiny a vyslovují se většinou pro dvě děti, jak vyplývá z výzkumů veřejného mínění. Názor, že posláním ženy je především mateřství, se zdá být na ústupu, ačkoli výsledky International Social Survey Program podle Chaloupkové a Šalamounové (2004) ukazují, že význam rodičovství a hodnota dítěte přesto zůstávají v české společnosti poměrně vysoké.

Jak je to s hodnotou dítěte v České republice ukazují data z projektu Value of Children and Intergenerational Relationship, jehož výsledky ukazují jednotlivé důvody pro to „mít dítě“:

- dítě jako zdroj a předmět (převážně pozitivních) emocí,

- dítě jako přirozená součást, opora, naplnění života a investice – jako nové hodnoty, nový smysl života, citové investice,
- dítě jako výraz kontinuity života – pokračování života,
- dítě jako potvrzení vztahů v rodině,
- a dítě jako zábava a předmět seberealizace – příležitost dávat, ale i rozdávat

(Mareš, 2008).

2 PRÁVNÍ STRÁNKA RODIČOVSTVÍ

Stát věnuje otázkám ochrany mateřství, pracovních podmínek žen a matek, péče o rodiny s dětmi soustavnou pozornost. Pro zvládnutí mateřského a rodičovského poslání slouží celá řada nástrojů sociální politiky, která je zakotvena v českém právu. Mezi nejvýznamnější instituty patří mateřská a rodičovská dovolená.

V době těhotenství a následné péči o dítě přináleží matce, potažmo otci finanční pomoc státu ze systému státního sociálního zabezpečení. Systém státního sociálního zabezpečení je rozčleněn na čtyři oblasti: sociální pojištění, státní sociální podpora, pomoc v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro osoby se zdravotním postižením.

„V souvislosti s těhotenstvím, porodem a následnou péčí o dítě existuje v České republice řada opatření směřujících ke zvýšené ochraně a zvýhodnění žen-matek a mužů-otců v pracovněprávních vztazích“ (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.1 Mateřská dovolená

Nejvýraznějším institutem ochrany ženy během těhotenství a v období po porodu je mateřská dovolená, jejímž cílem je zabezpečit pracovní volno v době před porodem i po porodu. V českých právních předpisech upravuje tento institut především zákoník práce. Mateřskou dovolenou je oprávněna čerpat pouze žena. V souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě náleží zaměstnankyni mateřská dovolená po dobu 28 týdnů; porodila-li zároveň dvě nebo více dětí, náleží jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů. Nástup na mateřskou dovolenou si zaměstnankyně určuje sama, zákon stanoví, že je to zpravidla od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem. V případě, že porod nastal dříve, než určil lékař a zaměstnankyně vyčerpala z mateřské dovolené před porodem méně než šest týdnů, náleží jí mateřská dovolená ode dne jejího nástupu až do uplynutí doby 28 nebo 37 týdnů. Pokud vyčerpá zaměstnankyně z mateřské dovolené před porodem méně než šest týdnů z jiného důvodu, poskytne se jí mateřská dovolená ode dne porodu jen do uplynutí 22 týdnů, popřípadě 31 týdnů, jde-li o zaměstnankyni, která porodila zároveň dvě nebo více dětí. Pokud se dítě narodilo mrtvé, náleží zaměstnankyni mateřská dovolená po dobu 14 týdnů. Mateřská dovolená nesmí být nikdy kratší než 14 týdnů a nemůže v žádném případě skončit ani být přerušena před uplynutím šesti týdnů ode dne porodu. Nástup na mateřskou dovolenou stačí zaměstnavateli

oznámit na předepsaném tiskopise podepsaném příslušným lékařem, nemusí o ni zvlášť žádat.

Mateřská a rodičovská dovolená ženy a rodičovská dovolená muže, je ve smyslu ustanovení § 191 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, považována za důležitou osobní překážku v práci, po kterou je zaměstnanec/zaměstnankyně omluven/a pro nepřítomnosti v práci. V tuto dobu nepřísluší zaměstnankyni/zaměstnanci náhrada mzdy nebo platu, ale má nárok na dávky nemocenského pojištění dle zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců a zákona č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a o přídavcích na děti z nemocenského pojištění, a státní sociální podpory dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře - rodičovský příspěvek (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.1.1 Nemocenské pojištění

Nemocenské pojištění, které je zahrnuto v oblasti sociálního pojištění, je upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Prostřednictvím tohoto systému se občan zajišťuje mimo jiné i v případě mateřství, kdy má nárok na dávky jako je (www.mpsv.cz [online, 2011]):

- Peněžité pomoc v mateřství
- Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
- Ošetřovné
- Nemocenské

2.1.1.1 Peněžité pomoc v mateřství

účelem této dávky je zabezpečit zaměstnankyni v době, kdy nemůže pracovat pro pokročilé těhotenství a v době po porodu, tedy po dobu mateřské dovolené. Peněžité pomoc v mateřství se vyplácí od vzniku sociální události a zákon umožňuje střídání matky dítěte s jejím manželem či otcem dítěte v péči o dítě, a to na základě písemné dohody. Výše dávky peněžité pomoci v mateřství činí 70% denního vyměřovacího základu (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.1.1.2 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství je určen zaměstnankyni, která byla z důvodu těhotenství, mateřství nebo kojení převedena na jinou práci a z tohoto důvodu dosahuje bez svého zavinění nižšího příjmu než před převedením. Je vyplácen těhotným zaměstnankyním za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci, nejdéle do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství je vyplácen od vzniku sociální události (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.1.1.3 Ošetřovné

náleží zaměstnanci, který nemůže pracovat z důvodu, že musí ošetřovat nemocného člena domácnosti, nebo pečovat o zdravé dítě mladší 10 let, protože školské nebo dětské zařízení bylo uzavřeno (z důvodu havárie, epidemie, jiné nepředvídané události), dítěti byla nařízena karanténa, nebo osoba, která jinak o dítě pečuje, sama onemocněla. Ošetřovné nelze slučovat s peněžitou pomocí v mateřství nebo rodičovským příspěvkem. Podpůrní doba u ošetřovného činí nejdéle 9 kalendářních dnů, u osamělého zaměstnance pečujícího o alespoň jedno dítě ve věku do 16 let nejdéle 16 kalendářních dnů. Ochranná lhůta pro ošetřovné není stanovena. Výše dávky ošetřovného činí 60% denního vyměřovacího základu (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.1.2 Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Pojmem státní sociální podpora jsou označeny dávky, poskytované rodinným příslušníkům ve společensky uznaných sociálních situacích, kdy stát skrze jejich vyplácení z části přebírá spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci. V rámci tohoto systému je poskytován (www.mpsv.cz [online, 2011]):

- přídavek na dítě
- rodičovský příspěvek
- sociální příplatek
- příspěvek na bydlení
- porodné

- pohřebné
- dávky pěstounské péče.

2.1.2.1 Přídavek na dítě

Jedná se o základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi, která je spojená s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Nárokovat ji mohou rodiny s příjmem, posuzovaným za předchozí kalendářní rok, do 2,4násobku životního minima. Tento přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte, a to (www.mpsv.cz [online, 2011]):

- Do 6 let 500,- Kč
- 6 – 15 let 610,- Kč
- 15 – 26 let 700,- Kč

2.1.2.2 Sociální příplatek

Tato dávka je určena nízkopříjmovým rodinám se zdravotně postiženým členem krýt náklady spojené se zabezpečováním potřeb jejich dětí (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.1.2.3 Porodné

Tato dávka rodině s nízkými příjmy jednorázově přispívá na náklady související s narozením prvního dítěte. Nárok je vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte musí být nižší než 2,4násobek životního minima rodiny. Výše porodného je stanovena na 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Pokud se narodí s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě nebo děti, výše porodného činí 19 500 Kč. V případě smrti ženy při porodu má na porodné nárok otec dítěte (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.2 Rodičovská dovolená

Rodičovská dovolená je určena k prohloubení péče o dítě, kterou je zaměstnavatel povinen zaměstnankyni/zaměstnanci poskytnout na jejich žádost. Rodičovská dovolená je poskytnuta matce dítěte po skončení mateřské dovolené a otci od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let.

Rodičovská dovolená nemusí být vyčerpána vcelku. Tzn., že pokud zaměstnanec/zaměstnankyně nastoupí např. v jednom roce dítěte zpět do práce, může až do jeho tří let věku kdykoliv znovu požádat o poskytnutí rodičovské dovolené.

Po návratu z rodičovské dovolené zpět do zaměstnání musí být zaměstnankyně i zaměstnanec zařazení podle pracovní smlouvy.

Po dobu čerpání rodičovské dovolené v rozsahu rodičovské dovolené matky přísluší zaměstnankyni/zaměstnanci nárok na dávku státní sociální podpory - rodičovský příspěvek dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.2.1 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek si může nárokovat rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině. Rodičovský příspěvek je stanoven ve čtyřech výměrách daných v pevných měsíčních částkách:

- zvýšené (11 400 Kč)
- základní (7 600 Kč)
- snížené (3 800 Kč)
- nižší (3 000 Kč).

Čerpání rodičovského příspěvku si rodič může zvolit po dobu dvou, tří nebo čtyř let. Na volbě doby čerpání je zároveň závislá příslušná výši příspěvku, a to:

- **rychlejší čerpání** – po peněžité pomoci v mateřství (dále jen PPM) ve zvýšené výměře (11 400 Kč) do 24 měsíců věku dítěte; tuto formu čerpání však může využít pouze rodič, který má nárok na PPM ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den;
- **klasické čerpání** - po PPM v základní výměře (7 600 Kč) do 36 měsíců věku dítěte; tuto formu čerpání může využít pouze rodič, který má nárok na PPM;
- **pomalejší čerpání** - po PPM nebo od narození dítěte (nevznikl-li nárok na PPM) v základní výměře (7 600 Kč) do 9 měsíců věku dítěte a potom ve snížené výměře (3 800 Kč) do 48 měsíců věku dítěte.

O trvání a výši čerpání rodičovského příspěvku musí rodič písemně požádat příslušný úřad státní sociální podpory na předepsaném formuláři. Pokud si zvolí rychlejší čerpání, musí rodič požádat nejpozději ve druhém kalendářním měsíci následujícím po měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne 22 týdnů života, respektive ve kterém současně narozené nejmladší děti dosáhnou věku 31 týdnů života. Při klasickém čerpání musí rodič požádat nejpozději v kalendářním měsíci, ve kterém nejmladší dítě dosáhne 9 měsíců věku. Pokud si rodič nepožádá o rychlejší či klasické čerpání rodičovského příspěvku, automaticky je mu po 9. měsíci věku dítěte vyplácen rodičovský příspěvek v režimu pomalejšího čerpání, tzn. ve snížené výměře. Dobu a výši čerpání rodičovského příspěvku je možné zvolit jen v rozhodných obdobích. Později je vybraná možnost čerpání již nezměnitelná a nelze ji uplatňovat zpětně, a to ani při střídání rodičů v pobírání rodičovského příspěvku. U zdravotně postižených dětí má rodič nárok ode dne posouzení dítěte jako dítěte dlouhodobě zdravotně postiženého nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženého na rodičovský příspěvek v základní výměře (7 600 Kč) do 7 let věku dítěte, a to bez ohledu na dříve zvolenou možnost čerpání rodičovského příspěvku (před posouzením zdravotního stavu dítěte). Pokud tomuto dítěti náleží příspěvek na péči, má rodič nárok na rodičovský příspěvek v poloviční výši. Pokud toto dítě nepobírá příspěvek na péči, náleží rodičovský příspěvek v nižší výměře (3 000 Kč) od 7 do 15 let věku dítěte.

Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší tří let nenavštěvuje jesle či jiné zařízení pro děti předškolního věku déle než 5 kalendářních dnů v kalendářním měsíci. Po dovršení 3 let věku, může pravidelně navštěvovat mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně nebo nejvýše 5 kalendářních dnů v kalendářním měsíci.

Příjmy rodiče nejsou sledovány, to znamená, že si rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.3 Společná ustanovení o mateřské a rodičovské dovolené

Pokud zaměstnankyně čerpá mateřskou dovolenou, může zaměstnanec čerpat rodičovskou dovolenou. Rodičovskou dovolenou mohou zaměstnankyně i zaměstnanec čerpat současně.

Po dobu ošetřování dítěte mladšího než deset let nebo jiného člena domácnosti a po dobu péče o dítě mladší než deset let je zaměstnavatel povinen omluvit nepřítomnost zaměstnance/zaměstnankyně v práci. V této době nepřísluší zaměstnanci/ zaměstnankyni náhrada mzdy nebo platu, ale má nárok na dávku nemocenského pojištění upravenou zvláštními předpisy.

Pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu se poskytne manželovi nebo druhovi při narození dítěte na nezbytně nutnou dobu k převozu manželky (družky) do zdravotnického zařízení a zpět a dále bez náhrady mzdy nebo platu k účasti při porodu manželky (družky).

K doprovodu dítěte do školského poradenského zařízení ke zjištění speciálních vzdělávacích potřeb dítěte se poskytne pracovní volno jen jednomu z rodinných příslušníků na nezbytně nutnou dobu, avšak bez náhrady mzdy nebo platu (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.4 Specifika pracovního poměru v době mateřské a rodičovské dovolené

Pracovní podmínky těhotných žen a matek:

- úprava pracovní doby;
- zákaz některých prací;
- přestávky ke kojení;
- rozvázání pracovního poměru.

2.4.1 Úprava pracovní doby

Zaměstnankyně/zaměstnanci pečující o děti mají právo na úpravu směn; zaměstnavatel je povinen k těmto potřebám přihlížet při zařazování do směn.

Požádá-li zaměstnankyně/zaměstnanec pečující o dítě mladší než 15 let nebo těhotná zaměstnankyně o kratší pracovní dobu nebo o jinou vhodnou úpravu stanovené týdenní pracovní doby, je zaměstnavatel povinen vyhovět jejich žádosti, nebrání-li tomu vážné provozní důvody.

Zaměstnavatel nesmí ukládat těhotným ženám a ženám, které pečují o dítě mladší než jeden rok, práci přesčas.

V zájmu lepšího využívání pracovní doby a uspokojování osobních potřeb zaměstnanců/zaměstnankyň může zaměstnavatel uplatňovat pružnou pracovní dobu. Na zavedení pružné pracovní doby nevzniká právní nárok.

Pokud těhotná zaměstnankyně nebo zaměstnankyně-matka do konce devátého měsíce po porodu nebo kojící zaměstnankyně koná práci, která je jí zakázána nebo která podle lékařského posudku ohrožuje její těhotenství anebo mateřství, je zaměstnavatel povinen převést ji dočasně na práci, která je pro ni vhodná, se zachováním stejného výdělku. Stejná pravidla se týkají i práce v noci; na žádost je zaměstnavatel vyhovět převedením na práci přes den.

Smluvně lze sjednat, že pracovník bude pro zaměstnavatele vykonávat práci z domova (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.4.2 Zákazy některých prací

Ženy nesmějí být zaměstnávány pracemi, které ohrožují jejich mateřství. Tyto práce jsou stanoveny vyhláškou Ministerstva zdravotnictví.

Těhotná žena, žena, která kojí a matka do konce devátého měsíce po porodu nesmí být zaměstnávána též pracemi, které podle lékařského posudku ohrožují její těhotenství z osobních zdravotních příčin (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.4.3 Přestávky ke kojení

Kojící zaměstnankyni je zaměstnavatel povinen poskytnout kromě přestávek v práci zvláštní přestávky ke kojení. Tyto přestávky se započítávají do pracovní doby a poskytuje se za ně náhrada mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku.

Zaměstnankyni (8-hodinová pracovní doba) přísluší na každé dítě do konce jednoho roku jeho věku dvě půlhodinové přestávky a v dalších třech měsících jedna půlhodinová přestávka za směnu (www.mpsv.cz [online, 2011]).

2.4.4 Rozvázání pracovního poměru

Výpověď lze rozvázat pracovní poměr s těhotnou zaměstnankyní, zaměstnankyní na mateřské nebo rodičovské dovolené a se zaměstnancem na rodičovské dovolené jen zcela výjimečně a to v případech (www.mpsv.cz [online, 2011]):

- zaměstnavatel nebo jeho část se ruší;
- zaměstnavatel nebo jeho část se přemísťuje.

3 SLUŽBY PÉČE PRO DĚTI DO 3 LET VĚKU

Tyto služby nejsou v České republice příliš rozvinuty. V ČR lze rozlišit mezi třemi typy služeb péče o děti do tří let věku (www.mpsv.cz [online, 2011]):

- Zdravotnická zařízení typu jesle;
- Soukromá zařízení dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání;
- Služby typu "baby-sitting" dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

3.1 Jesle

Během 90. let těchto zařízení výrazně ubylo, a to konkrétně z 1043 (v roce 1991) na pouhých 49 v roce 2007. Jedná se o tzv. zvláštní dětská zařízení léčebně preventivní péče, kde je poskytována péče napomáhající všestrannému rozvoji dětí ve věku do tří let. Jesle mohou být zřizovány jako územní, závodní nebo společné. Jejich zřizovatelem jsou z velké většiny obce, které o potřebách a počtu na svém území rozhodují podle svého uvážení. Péče v těchto zařízeních je hrazena z rozpočtu jejich zřizovatele, tudíž je zcela na zřizovateli, jaké v jeslích stanoví poplatky za pobyt dětí. Je tedy zřejmé, že se tyto poplatky velmi liší. Jedná se o částky od 800 – 4.500,- Kč za měsíc (www.mpsv.cz [online, 2011]).

3.2 Soukromá zařízení dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Jedná se o vázanou živnost „Péče o dítě do tří let v denním režimu“. Péče v těchto soukromých zařízeních je specifikována jako individuální výchovná péče o svěřené děti do tří let věku v denním nebo v celotýdenním režimu zaměřená na rozvoj rozumových a řečových schopností, pohybových, pracovních, hudebních, výtvarných schopností a kulturně hygienických návyků přiměřených věku dítěte. Dále zajišťování bezpečnosti a zdraví dětí, jejich pobytu na čerstvém vzduchu, spánku v odpovídajícím hygienickém prostředí a osobní hygieny dětí, včetně poskytování první pomoci. Poplatky za tyto služby jsou stanoveny jejím poskytovatelem na komerční bázi (www.mpsv.cz [online, 2011]).

3.3 Služby typu „baby-sitting“ dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Jedná se o volnou živnost, a to obor činnosti č. 79 "Poskytování služeb pro rodinu a domácnost". Obsahovou náplní tohoto oboru je především zajišťování chodu domácnosti (vaření, úklid, praní, žehlení, péče o zahradu a podobně), individuální péče o děti nad tři roky věku v rodinách, příležitostné krátkodobé hlídání dětí (včetně dětí do tří let věku), péče o osoby vyžadující zvýšenou péči, obstarávání nákupů a jiných záležitostí souvisejících s chodem domácnosti a jiná obstaravatelská činnost. Obsahem této činnosti není péče o děti do tří let věku v denním režimu. Poplatky za tyto služby jsou taktéž stanoveny jejím poskytovatelem na komerční bázi (www.mpsv.cz [online, 2011]).

4 HARMONIZACE RODINY A ZAMĚSTNÁNÍ

Životní cyklus je oproti minulosti více předznamenán ekonomickými podmínkami (trhem práce), zatímco demografické události se jeví jako závislé na vzdělanostně profesní dráze. Což se projevuje zvyšováním věku při sňatku a porodu dětí nebo nechtěnou bezdětností. Studie bezdětnosti (Keizer et al. 2007) ukazuje např., že stabilní kariéra ženy zvyšuje pravděpodobnost bezdětnosti, a u mužů je tomu naopak. Ovšem jsou i jedinci, kteří praktikují „tradiční“ životní styl a rodičovství podřizují ostatní sféry svého života (Kuchařová, Haberlová, 2008).

Životní dráhy žen jsou podmíněny jejich rodinným postavením a mateřskou rolí. Rozdílné vnímání mateřské a otcovské role způsobuje nerovné rozdělení rolí mezi partnery v soukromé sféře, ale samozřejmě i ve sféře pracovní. *„Profesní dráhu žen lze popsat touto posloupností etap:*

- vzdělávání (odborná příprava),
- první fáze placeného zaměstnání,
- fáze věnovaná rodině a domácnosti (případně paralelně se zaměstnáním na zkrácený pracovní úvazek),
- (možná) druhá fáze placeného zaměstnání (případně obnovování kvalifikace, práce na zkrácený pracovní úvazek, dočasné práce),
- (možná) fáze pečovatelská – o starší členy rodiny (případně paralelně s prací na zkrácený pracovní úvazek),
- fáze důchodu“

(Kuchařová, Haberlová, 2008, s. 28).

Volba životní dráhy žen je náročnější, především v případě rozhodování mezi kariérou a mateřstvím. Stěžejním momentem v životním a rodinném cyklu žen se stává návrat do zaměstnání po mateřské a rodičovské dovolené. V tomto období se v míře zaměstnatelnosti žen mimo jiné projevují vzdělanostní a socioprofesní rozdíly, protože vzdělanější ženy s vyšším profesním statutem přerušují svou profesní dráhu na kratší dobu. Nicméně v letech 1993-2006 se prodloužila doba, po kterou ženy zůstávají doma s dětmi. Využívají jak doby nároku do 3 let věku dítěte, tak možnost zůstat doma s dítětem po třetím roku při pobírání rodičovského příspěvku.

4.1 Význam rodiny

Pro každého člověka jsou důležité jiné hodnoty, které se ovšem v průběhu života mění. Nepochybně mezi dvě nejdůležitější životní hodnoty patří rodina a práce. Někdo upřednostňuje rodinné zázemí, pro jiného je důležitější seberealizace v zaměstnání. Podle dat z empirického výzkumu realizovaného STEM, VÚPSV a MÚ Brno v rámci projektu „Rodina, zaměstnání a vzdělání“, který zkoumá vztah rodiny a zaměstnání v kontextu celkového časování životní dráhy: kdy si lidé přejí a kdy skutečně realizují základní kroky života – to je sňatek a založení rodiny a jak jsou tyto volby propojeny s profesní dráhou, sféra práce, ať již jako zdroj žádoucího příjmu nebo jako prostor pro seberealizaci, zaujímá v žebříčku hodnot první pozici pouze před založením vlastní rodiny. Po uzavření sňatku a především po narození dítěte uvolňuje svou pozici hodnotám rodiny, kde přetrvává i v dalších obdobích. K posílení hodnoty profesní sféry dochází především až po osamostatnění dětí ve fázi „prázdného hnízda“ (viz tabulka I).

Tabulka I - Změny hodnotového systému v průběhu rodinného cyklu

podíl odpovědí „nejvíce důležité“ v %

| | <i>Svobodní</i> | <i>Mladá rodina</i> | <i>Rodina se školními dětmi</i> | <i>Rodina po odchodu dětí</i> |
|---------------------------------------|-----------------|---------------------|---------------------------------|-------------------------------|
| <i>Žít pro rodinu a děti</i> | 27 | 43 | 48 | 37 |
| <i>Mít práci, která mě baví</i> | 41 | 29 | 29 | 26 |
| <i>Mít dobře placenou práci</i> | 38 | 34 | 30 | 28 |
| <i>Mít hodně peněz a dobře si žít</i> | 28 | 25 | 18 | 20 |
| <i>Mít co nejvyšší vzdělání</i> | 20 | 9 | 13 | 15 |

Zdroj: STEM a VÚPSV, empirické sondy 2006 in Kuchařová, Haberlová, 2008

Při srovnání významu rodinného a pracovního života v průběhu rodinného cyklu vyšlo najevo, že navrch má rodinný život. Důkazem je např. i otázka plánů do budoucna (viz tabulka II). Mezi plány velké většiny mužů a žen patří práce v rozumné míře, aby zbyl dostatek volného času, který mohou věnovat své rodině a dětem (Kuchařová, Haberlová, 2008).

Tabulka II - Plány do budoucna (%)

| | Svobodní | | Mladá rodina | | Rodina se školními dětmi | | Rodina po odchodu dětí | |
|--|----------|------|--------------|------|--------------------------|------|------------------------|------|
| | Muži | Ženy | Muži | Ženy | Muži | Ženy | Muži | Ženy |
| <i>Hodně pracovat a zajistit si tak dostatek peněz na pohodlný život rodiny a dětí</i> | 45 | 27 | 39 | 20 | 32 | 15 | 71 | 60 |
| <i>Pracovat uváženě a mít dostatek času věnovat se rodině a dětem</i> | 55 | 73 | 61 | 80 | 68 | 85 | 29 | 40 |

Zdroj: STEM a VÚPSV, empirické sondy 2006 in Kuchařová, Haberlová, 2008

4.2 Genderové uspořádání rolí v rodině

S tématem harmonizace rodiny a zaměstnání souvisí genderové role mužů a žen. Z dat výzkumu vztahujících se k představám o genderovém uspořádání rolí vyplývá, že adaptace na zastupitelnost mužských a ženských rolí není zcela samozřejmá. Nejvíce akceptovatelná je v oblasti zálib a svého zaměstnání a v oblasti přispívání do rodinného rozpočtu, kam by měli přispívat muž i žena. V období prvních let budování rodiny se však názory na stejné možnosti věnovat se svému zaměstnání rozcházejí, neboť muži tuto možnost v tomto období vnímají jako nejméně přijatelnou.

Ovšem model, v němž muž vydělává peníze a žena se stará o domácnost zřetelně přetrvává v přesvědčení populace.

Je zřejmé, že vzájemná zastupitelnost v názorech na uspořádání mužských a ženských rolí se projevuje jen částečně. Zodpovědnost za chod domácnosti zůstává především na ženách, což pro harmonizaci rodiny a zaměstnání znamená zátěž, kterou ještě umocňuje mateřská role. Nároky žen na vzdělání a budování kariéry jsou nezpochybnitelné. Vedle toho nezastupitelná péče o malé děti je přisuzována výhradně ženám, což je o to pozoruhodnější, že s názorem o negativních dopadech domácí péče o děti na profesní kariéru souhlasí 52 – 64 % žen a zhruba polovina mužů. Zde se projevuje složitost vzájemné zastupitelnosti a vidíme jak nejednoznačnou oporu má sladění rodiny a zaměstnání (viz tabulka III).

Ženy ve svém hodnotovém žebříčku mají na prvním místě potřeby a zájmy rodiny, což se nepojí pouze s obdobím zvýšených nároků na péči o děti. Pro muže jsou hodnoty rodiny a práce stejně důležité nebo převažuje kariéra. Z toho vyplývá, jak jsou ženy nuceny sklou-

bit tyto dvě nesourodé oblasti svého života, zatímco pro muže rodinné povinnosti skutečnou překážku nepředstavují (Kuchařová, Haberlová, 2008).

Tabulka III - Postoje k rodičovské a profesní roli žen v průběhu rodinného cyklu podíl odpovědi „určitě souhlasí“ a „spíše souhlasí“ podle pohlaví v %

| | Svobodní | | Mladá rodina | | Rodina se školními dětmi | | Rodina po odchodu dětí | |
|--|----------|------|--------------|------|--------------------------|------|------------------------|------|
| | Muži | Ženy | Muži | Ženy | Muži | Ženy | Muži | Ženy |
| <i>V současné době žena potřebuje vzdělání a vlastní kariéru.</i> | 70 | 84 | 65 | 72 | 66 | 71 | 72 | 80 |
| <i>Domácí péče o děti vážně ohrožuje pracovní kariéru ženy.</i> | 53 | 52 | 50 | 59 | 52 | 52 | 53 | 64 |
| <i>Předškolní děti trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná.</i> | 54 | 48 | 56 | 49 | 50 | 49 | | |
| <i>Rodičovskou dovolenou by měli žena a muž čerpat střídavě, aby se na péči o dítě mohli oba podílet v podobné míře.</i> | 30 | 43 | 28 | 36 | 26 | 37 | | |

Zdroj: STEM a VÚPSV, empirické sondy 2006 in Kuchařová, Haberlová, 2008

4.3 Harmonizace rodiny a zaměstnání

Z pohledu dvou nejdůležitějších životních hodnot, rodiny a práce, se jedná o konflikt obou sfér. Mnoho rodičů, většinou matek, uvažuje nad problémem jak obě sféry skloubit, a přitom co nejméně obě ošidit. Péče o děti a rodinu je vnímána jako nové sociální riziko, které zvyšuje sociální nejistoty především na trhu práce. Na problém harmonizace rodiny a zaměstnání lze nahlížet z různých hledisek. Například dle Esping-Andersena (1999) jako na osvobození členů rodiny od pečovatelských závazků, či jako „nedostatek péče“ dle Lewise (2006) ve smyslu toho, jak je pečovatelská práce ceněna a sdílěna mezi ženami a muži, stejně jako mezi domácnostmi, sociálním státem a zaměstnavateli, následně pak jako „právo na péči“ (Leira 2002, Lewis 2006) jako na její přijímání, stejně jako poskytování a jako „právo na rovné příležitosti na trhu práce“ (Sirovátka, Bartáková, 2008).

„V dané společnosti se muži a ženy rozhodují o způsobu rodinného uspořádání a dělbě práce zejména v době, kdy mají děti, v jistém vzorci, jenž má svůj sociální, institucionální,

ideologický a genderově specifický kontext“ (Rossi, 2006 in Sirovátka, Bartáková, 2008, s. 70).

Harmonizace zaměstnání a rodiny samozřejmě také závisí na uspořádání rolí v rodině. Podle empirického výzkumu „Manželství, práce a rodina“ (2005) je česká populace v oblasti sladování zaměstnání a rodiny nakloněna genderové rovnosti (egalitární model). Z výzkumného vzorku ve věku 20 – 40 let vyplynulo, že 43 % mužů a 52 % žen preferuje egalitární model, což znamená rodinu, kde oba partneři mají stejně náročné povolání a v péči o děti a domácnost se dělí rovným dílem. Ostatních, 44 % mužů a 36 % žen se přiklání k modifikovanému modelu, což znamená, že odpovědnost v péči o děti a domácnost připadá ženě, která nemá tak náročné zaměstnání a manžel je v roli živitele rodiny.

Z hlediska vzdělání žen preferovaly egalitární model především ženy s vysokoškolským vzděláním (65 %), pak následovaly ženy se středoškolským vzděláním (51 %) a nejméně ženy se základním vzděláním nebo vyučené (39 %). Ty se přiklínely spíše k modifikovanému modelu (Sirovátka, Bartáková, 2008).

V otázkách harmonizace zaměstnání a rodiny jsou důležité především tři oblasti: dělba práce mezi partnery, způsob jakým bude zajištěna péče o děti a konečně forma zapojení na trhu práce (především zapojení žen).

4.4 Dělbba práce v rodině

Jak již bylo řečeno, z výzkumu v české populaci vyplynulo zjištění, že egalitární i modifikovaný model rodiny je relativně vyvážený. Ovšem v realitě byly zjištěny výrazné rozdíly podle pohlaví a zapojení do péče o děti a domácnost. Péči o dítě i péči o domácnost věnují muži jen asi třetinu času oproti ženám, pokud jde o hraní si s dětmi, jedná se o polovinu. Výrazná nerovnost se projevuje v přítomnosti dětí ve věku do tří let v oblasti výchovy dětí, a ještě více v případě, že jeden z rodičů (ve většině případů žena) je na mateřské či rodičovské dovolené. Dělbba práce v českých domácnostech v realitě pak ukazuje na modifikovaný model rodiny, ačkoli preference modifikovaného i egalitárního modelu jsou v podstatě vyvážené (Sirovátka, Bartáková, 2008).

4.5 Forma zapojení na trhu práce

Při opětovném zařazení na trh práce po skončení rodičovské dovolené v souvislosti s harmonizací rodiny a zaměstnání se nabízí několik možností: práce na plný úvazek, práce na poloviční úvazek nebo varianta, kdy jeden z rodičů zůstane s dítětem doma (až na výjimky jsou to ženy). V období do 3 let věku dítěte, jak vyplynulo z výzkumu, je plný pracovní úvazek žen preferován zcela výjimečně, a i v předškolním věku jej preferuje asi jen 14 % populace. Jednoznačně jsou v předškolním věku preferovány částečné pracovní úvazky, což do jisté míry může ovlivnit nedostatek zařízení péče pro děti do tří let.

V realitě je zapojení žen na trh práce poněkud odlišné oproti preferencím. Ženy zůstávají relativně dlouho mimo zaměstnání, nejčastěji pečují o malé děti do tří let věku dítěte a částečné úvazky využívají jen málo. Podle výzkumu „Manželství, práce a rodina“ bezprostředně po rodičovské dovolené využívá částečné pracovní úvazky asi 20 % žen, jedná se ovšem o krátkodobý stav neboť 85 % těchto úvazků trvá pouze asi dva roky. Pro Českou republiku představují částečné pracovní úvazky většinou pracovní místa s poměrně nízkými požadavky na kvalifikaci, ale i s nízkou kvalitou, jak uvádí Křížková a Hašková (2003) (In Sirovátka, Bartáková, 2008).

Křížková (2005) dále uvádí, že typické pro Českou republiku jsou pracovní kariéry žen s dlouhými přestávkami, 3 – 4 roky na jedno dítě a jen 1 – 2 % žen zůstává doma s dítětem minimální dobu (cca půl roku), přičemž jde většinou o vysoce kvalifikované ženy. Negativním důsledkem těchto delších přestávek v kariéře jsou obavy o ztrátu zaměstnání, přičemž největší rizika pociťují rodiče dětí ve věku 3 – 6 let (In Sirovátka, Bartáková, 2008).

5 PÉČE O DĚTI

Některé studie ukazují, že v oblasti zajištění péče v rodině se v České republice projevuje mj. dědictví minulosti (před rokem 1989). Saxonberg a Sirovátka (2006) uvádějí, že jde především o kvalitu institucionální péče ve spojení s vnucenou zaměstnaností žen, o jejich špatné zkušenosti s tím spojené a následně odklon veřejnosti od těchto zařízení pro děti do 3 let (jesle). Preference ukazují, aby péče o děti probíhala výlučně v rodině až do 3 let věku dítěte. S péčí o děti v rodině nesouhlasí pouze necelých 10 % populace. Ve věku 3 – 4 let pak preferuje péči o děti mimo rodinu až polovina české populace a po 4 roce dítěte preferuje péči o děti mimo rodinu 65 – 75 %. U respondentů s vysokoškolským vzděláním převažovala u dětí ve věku 3 – 4 let preference péče mimo rodinu, oproti respondentům se základním či středoškolským vzděláním. Způsob péče o děti pak v realitě odpovídá preferencím (Sirovátka, Bartáková, 2008).

5.1 Výchova dítěte mimo rodinu

Závažná a velmi aktuální je otázka zastupitelnosti rodiny v denní péči o nejmenší děti. Sřetávají se zde požadavky sladování rodiny a zaměstnání, s požadavky formulovanými pediatry a vývojovými psychology na výchovu dětí. Instituce zasahující do rodinného života jsou zdrojem nesrovnalostí v kompetencích a odpovědnosti jednotlivých aktérů (Kuchařová, Haberlová, 2008). Proces separace dítěte od matky je náročným a současně významným obdobím prakticky v každé rodině. Emancipace z vazby na matku je závislá na celkovém vývoji dítěte a schopnost připustit odloučení od matky je určena rozvojem poznávacích procesů.

Mnoho lidí se může domnívat, že vztah matka-dítě je zcela primární, základní, ačkoli je tento primární význam matky pro správný psychický vývoj dítěte stále zpochybňován. Výzkumy posledních let přinesly řadu nových poznatků týkajících se raného vztahu matka-dítě, které je třeba uvést do povědomí veřejnosti, ale především mladých rodičů. Můžeme se setkat s názory, že novorozenec většinu času prospí, takže je jedno, kdo o něj pečuje, či že odborná vychovatelka může poskytnout kvalitnější podněty a tím lépe rozvíjet jeho vývojové potenciality. Ale kde je potom přirozenost ve vývoji člověka, význam mateřství a vytváření emocionálního pouta mezi matkou a dítětem. Proč naše společnost tak spěchá a nechce poskytnout dětem ani první roky života ve vřelé mateřské náruči? Otázkou zůstává

optimální věk, kdy dítě skutečně samo touží po vrstevnících, vyhledává jejich společnost, a kdy je samo připraveno opustit občas zázemí rodiny a vzdálit se na delší dobu od matky. Je to doba mezi 1. – 3. rokem života nebo až po dosažení tří let věku dítěte?

Z výzkumů I. Gindlové vyplynulo, že dítě v rodině má možnost přirozeného soužití s ostatními, má tu své místo, svůj význam, vidí sociální dosah svých činností. Racionálními výchovnými opatřeními a plánovitým utvářením výchovy nelze nahradit přirozenost a spontánnost kontaktu, jež dítě zažívá v rodině (Šulová 2003). S vývojem socioemocionálním a především s pojmem vazba či attachment je spojován autor John Bowlby. Ten prohlašuje, že vztah matka-dítě je základem pro všechny další sociální vztahy a jeho narušení může vést k závažným důsledkům ve vývoji jedince. Zdůrazňuje, že mentální stav člověka nejen v dětství, ale po celý život, je výrazně ovlivněn interpersonálními vztahy, jejich harmoničností a vřelostí, či naopak brutalitou a citovým chladem. Za klíčové pro mentální rozvoj a zdraví považuje vytvoření vztahu s druhým člověkem, vazbu, připoutání, attachment. Pokud je tato vazba mezi matkou a dítětem dostatečně spolehlivá a stabilní, pak je to právě ona, jež tvoří základ pro další významný lidský projev jako je ukotvení se ve vztahu, zvědavost, explorace. Mnohé práce prokázaly trvalost vazby matka-dítě až do 6 let věku dítěte a prokázaly opakování chování dítěte s matkou v předškolních institucích ve 3 - 5 letech. S postupujícím věkem dítěte klinické výzkumy prokázaly, že schéma připoutání v raném dětství a s tím související osobnostní rysy jsou s věkem stále výraznější a pro dítě charakterističtější a jsou odolnější vůči změně. (In Šulová, 2003)

Také Gornicková a Meyersová konstatují, na základě Ruhmovy komparativní studie, která ukazuje spojení mezi rodičovskou péčí o dítě a poklesem kojenecké a dětské úmrtnosti, že pro zdraví i kognitivní vývoj dítěte je prospěšné, zvláště během prvního roku života, je-li s někým s rodičů doma. „*Ačkoli je vliv času, po který matky zůstávají s dětmi doma, nejasný, ukázaly mnohé nedávné studie, že dětem, jejichž matky byly v prvním roce jejich života zaměstnané, se může dařit hůř než dětem matek, které zaměstnané nebyly. Některé negativní dopady rodičovské nepřítomnosti mohou plynout i ze slabé kvality nahrazujícího způsobu péče*“ (In Šlechtová, 2006, s. 153-154). Z různých výzkumů, které Gornicková a Meyersová citují, vyplývá, že kvalita formální péče o předškolní děti má vliv na jejich kognitivní vývoj. „*Kammermanová et al. (2003) konstatují na základě většího množství studií, že nebyl zjištěn negativní, ale naopak pozitivní, dopad kvalitní formální péče na děti ve věku od 2 – 6 let.*“ „*Podobně některé francouzské prameny (Florin 2000, Caille 2001, Jean-theaou*

a Murat 1998) chválí účinek velmi časně skolarizace (zde míněno od 2 let věku) na kognitivní vývin dětí, jejich jazykové schopnosti a budoucí školní úspěch, zvláště v případě dětí z rodin sociálně znevýhodněných“ (In Šlechtová, 2006, s. 154). Naopak Gornicková a Meyersová (2003) zmiňují nedávná zjištění, že u dětí, které časně a ve velkém rozsahu zakusily formální péči, dochází ve věku 4 a půl roku k nárůstu problémů s chováním (In Šlechtová, 2006).

Jak uvádí profesor Matějček (2005, s. 134): „Ve výchově dětí v kojeneckém a batolecím věku zdaleka nejde o „odbornost“, nýbrž především o vztah a vzájemnou souhru dětských potřeb na jedné straně a vstřícného rodičovského chování na straně druhé“. Nejrůznější šetření ukázala, že zařízení pro předškolní děti typu jesle, jsou zařízení především ku prospěchu dospělých, nikoliv dětí, a že z vývojového hlediska jsou předčasná. „Děti by si je sami nevymyslely!“ Vymysleli si je dospělí, aby vyřešili otázku, jak se věnovat současně zaměstnání a rodině, vzdělání a dítěti, kariéře a radostem rodičovským. Ne že by to byla zařízení špatná – to vůbec ne. Vypadají krásně, jsou dobře vybavena, personál je školený, snaživý a obětavý, ale děti jsou z hlediska vývojové psychologie na tzv. kolektivní výchovu v tak útlém věku vývojově nedorostlé a nedozrálé. „Dětský organismus nemá být zatěžován něčím, čemu nedozrál, dítě se pod takovým nápoem nemusí nutně hroutit, ale přece jen, můžeme-li pro dítě udělat něco lepšího, příjemnějšího a jeho vývoji přiměřenějšího, měli bychom toho využít. A to mluví jednoznačně pro výchovu v rodině“ (Matějček, 2005, s. 133).

Mnohaletý výzkumný projekt Mahlerové, který se zabýval raným vývojem dítěte a jeho vztahem s matkou poukázal na několik vývojových fází až ke stavu tzv. objektní stálosti kolem 3. roku života, kdy je dítě už schopno po jistou dobu fungovat bez matky. Poukazuje na osoby, kterým se z nějakého důvodu nepodařilo dosáhnout tohoto stavu, a mají v dospělosti řadu vážných problémů. I dnes, tedy po 30-ti letech publikování její práce mnoho psychologů, lékařů a rodičů nechápe správně význam stabilní mateřské péče. Mahlerová poukázala na důležitost mateřské péče v prvních letech po narození dítěte a významně obohatila psychoanalytickou teorii detailním popisem jednotlivých etap a charakteru komplikací na cestě raného vývoje. „Velmi často se lze v médiích setkat s výroky ctižádostivých žen, které se chlubí tím, jak brzy po porodu dokázaly nastoupit svoji profesionální kariéru a s názory politiků, kteří nechápejí fatální význam vztahu dítěte a matky v prvních letech

po narození. Věřím, že kdyby tyto matky věděly, jak mohou negativně ovlivnit vývoj svého dítěte, alespoň některé by jednaly jinak“ (Mahlerová, 2006, s. 372).

„Většina autorů, studujících raný vývoj dítěte se však shoduje ve významu, který přisuzuje mateřské postavě. Je proto na místě zdůrazňovat, že stálá a trvalá přítomnost matky v každodennosti dítěte alespoň do 3 let jeho věku je jedna ze základních podmínek jeho normálního a zdravého vývoje“ (Šulová, 2003, str. 47). Dětský organismus je sice natolik adaptabilní, že se vyrovná i s nároky separace od matky a pobytu v instituci či jiné formě náhrady. Ovšem mají-li být tato alternativní prostředí alespoň částečně úspěšná, uchyluje se většina případů k simulaci rodiny. Proč tedy neposkytnout matkám dostatečný prostor (finance, variabilní pracovní dobu), aby mohly skutečně samy naplňovat svou mateřskou roli (Šulová, 2003).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGICKÁ ČÁST

Vzhledem k rostoucímu významu mateřství a pracovního uplatnění v životě žen považuji za důležité věnovat tomuto tématu pozornost. Spousta žen se potýká s otázkou, zda dát přednost mateřství či kariéře. Biologicky jsme naprogramovány k mateřství, ale mnohé z nás by zároveň chtěly co nejvíce omezit nepřítomnost v práci a nevzdávat se své kariéry. S tím úzce souvisí i otázka délky rodičovské dovolené. Proto jsem se ve své bakalářské práci zaměřila na tuto oblast života žen.

6.1 Výzkumný cíl

Cíl bakalářské práce je zaměřen na délku rodičovské dovolené. Výzkumným cílem je zjištění důvodů, které vedou ženy na mateřské dovolené k volbě délky rodičovské dovolené.

Jsem si vědoma obsáhlosti daného tématu, a proto si také nekladu za cíl zpracovat danou problematiku vyčerpávajícím způsobem.

6.2 Výzkumná metoda

Pro samotný výzkum je zvolena forma empirického šetření na základě anonymního dotazníkového šetření. Podstatou dotazníku je zjištění informací, názorů, postojů nebo hodnotových preferencí respondenta metodou písemných odpovědí. Předností dotazníku je možnost v poměrně krátkém čase oslovit velký počet respondentů. V dnešní době je možné provést dotazníkové šetření on-line, pomocí elektronického dotazníku. Elektronický dotazník má příznivou návratnost a může v řadě případů nahradit klasický dotazník. Jeho výhodou je levnější a rychlejší zadávání (Švec, 1998).

Tuto metodu jsem použila k samotnému provedení výzkumu v rámci mé bakalářské práce. Zvolila jsem metodu anonymního dotazníku za pomoci internetových stránek www.vyplnto.cz z důvodu získání velkého počtu odpovědí v poměrně krátkém čase, navíc návratnost elektronického dotazníku je velmi příznivá.

Úkolem výzkumu za pomoci dotazníku je deskripce a kvantifikace postojů a názorů respondentů k dané problematice. Dotazník obsahuje úvodní část, kde je uveden účel, stručné zdůvodnění výzkumu s pokyny k vyplnění a poděkování respondentovi.

Dotazník je sestaven z 20 otázek uzavřených a polootevřených s předurčenými odpověďmi se záměrem, aby respondent vybral takovou odpověď, se kterou se shoduje nebo se nejvíce blíží jeho názoru. Minimální počet otázek je formou otevřených odpovědí s cílem získat podrobnější informace či vyjádření vlastního názoru respondentů. Na závěr dotazníku byly umístěny otázky na zjištění osobních údajů o respondentech.

Úplné znění dotazníku je uvedeno v Příloze P I.

6.3 Výběr respondentů

Vzhledem ke zvolenému tématu bakalářské práce je zřejmé, že respondentkami jsou ženy, které čerpají mateřskou nebo rodičovskou dovolenou, popř. které se na mateřskou dovolenou chystají. Snažila jsem se tuto cílovou skupinu oslovit, ale vzhledem k tomu, že dotazník byl vyplňován on-line, jsou mezi dotazovanými i ženy, které doposud děti nemají.

6.4 Stanovené předpoklady

Na základě dílčích cílů empirického šetření byly stanoveny předpoklady.

Dílčí cíl č. 1: Zjistit volbu délky rodičovské dovolené.

Předpoklad 1: Předpokládám, že více než $\frac{1}{2}$ žen zvolila klasické čerpání rodičovské dovolené, tedy 3 roky.

Předpoklad 2: Domnívám se, že více než $\frac{1}{3}$ žen zvolila rychlejší čerpání rodičovské dovolené, tedy 2 roky.

Dílčí cíl č. 2: Zjistit důvody, které vedou k volbě délky rodičovské dovolené.

Předpoklad 1: Domnívám se, že nejčastějším důvodem při výběru délky rodičovské dovolené byla obava ze ztráty původního zaměstnání.

Předpoklad 2: Domnívám se, že druhým nejčastějším důvodem výběru délky rodičovské dovolené byla ekonomická situace rodiny.

Dílčí cíl č. 3: Zjistit názory na institucionální péči o děti do tří let věku.

Předpoklad 1: Domnívám se, že více než $\frac{1}{2}$ žen upřednostňuje péči o děti do tří let rodinnými příslušníky.

7 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole budou postupně rozebrány jednotlivé otázky dotazníku spolu s uvedením konkrétních výsledků. Všechny otázky jsou pro lepší přehlednost zobrazeny pomocí tabulky a grafu.

Jako první, pro získání přehledu o respondentech, uvádím výsledky identifikačních otázek, které jsou v samotném dotazníku uvedeny až v jeho závěru. Jedná se o otázky č. 18 – 20. Poté následují jednotlivé otázky v pořadí, jak jsou uvedeny v dotazníku.

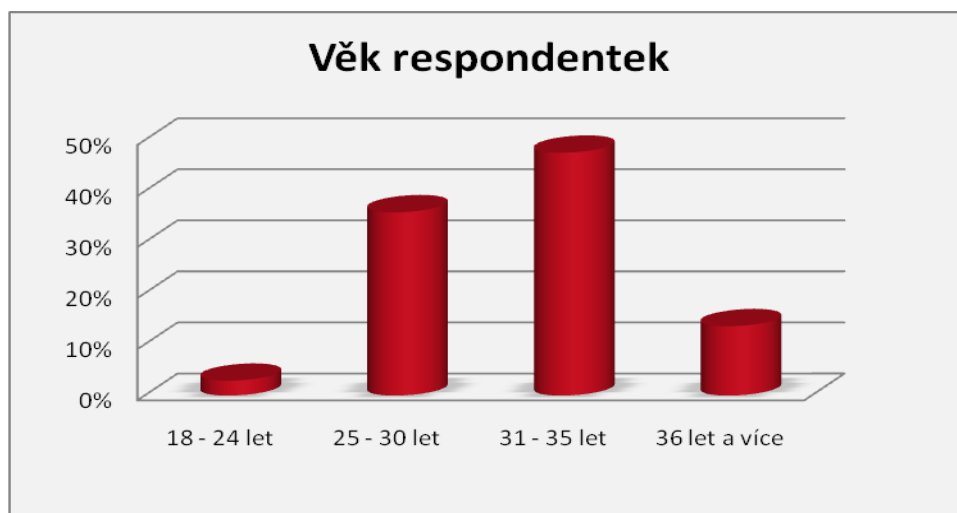
Co se týče samotných konkrétních otázek, v úvodu dotazníku bylo zjišťováno, jaké jsou hodnoty v oblasti rodiny a zaměstnání, zda jsou ženy více nakloněny rodinnému životu nebo zda dávají přednost kariéře, následují otázky ohledně rodičovské dovolené a péče o dítě.

Otázka č. 18: Kolik je Vám let?

Tuto otázku jsem do dotazníku zařadila, abych blíže specifikovala cílovou skupinu výzkumného šetření. Z tabulky IV a grafu 1 je zřejmé, že téměř polovina (47,57 %) respondentek je ve věku 31 – 35 let, dalších necelých 36 % tvoří skupinu ve věku 25 – 30 let, zhruba 14 % dotazovaných je starší 36-ti let a pouhé 3 % jsou v rozmezí 18 - 24 let.

Tabulka IV - Věk respondentek

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|-----------|-------|------------------------|
| 31 - 35 | 49 | 47,57 % |
| 25 - 30 | 37 | 35,92 % |
| 36 a více | 14 | 13,59 % |
| 18 - 24 | 3 | 2,91 % |



Graf 1 - Věk respondentek

Otázka č. 19: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Otázka č. 19. měla za úkol zjistit nejvyšší ukončené vzdělání respondentek. Z výsledků vyplývá, že nadpoloviční většina respondentek je z řad středoškoláků, necelých 36 % jsou vysokoškoláci a pouhých 6 % je v zastoupení žen se středoškolským vzděláním bez maturity (viz tabulka V, graf 2).

Tabulka V - Vzdělání respondentek

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|----------------------|-------|------------------------|
| Střední s maturitou | 60 | 58,25 % |
| Vysokoškolské | 37 | 35,92 % |
| Střední bez maturity | 6 | 5,83 % |



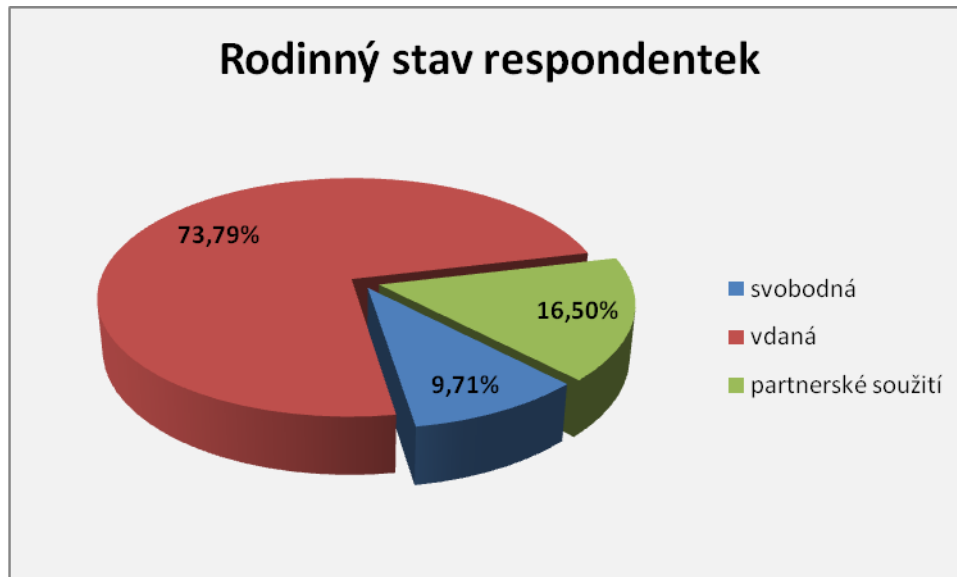
Graf 2 - Vzdělání respondentek

Otázka č. 20: Jaký je Váš rodinný stav?

Důvodem položení této otázky bylo zjištění, zda žena žije s manželem/partnerem a vychovávají společně dítě nebo zda se respondentka stará o dítě sama. Výsledky uvedené v tabulce VI a znázorněné v grafu 3 ukazují, že nejvíce respondentek žije v manželském svazku (73,79 %), z partnerského soužití je 16,5 % žen a svobodných je necelých 10 %.

Tabulka VI - Rodinný stav respondentek

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|--------------------|-------|------------------------|
| Vdaná | 76 | 73,79 % |
| Partnerské soužití | 17 | 16,5 % |
| Svobodná | 10 | 9,71 % |



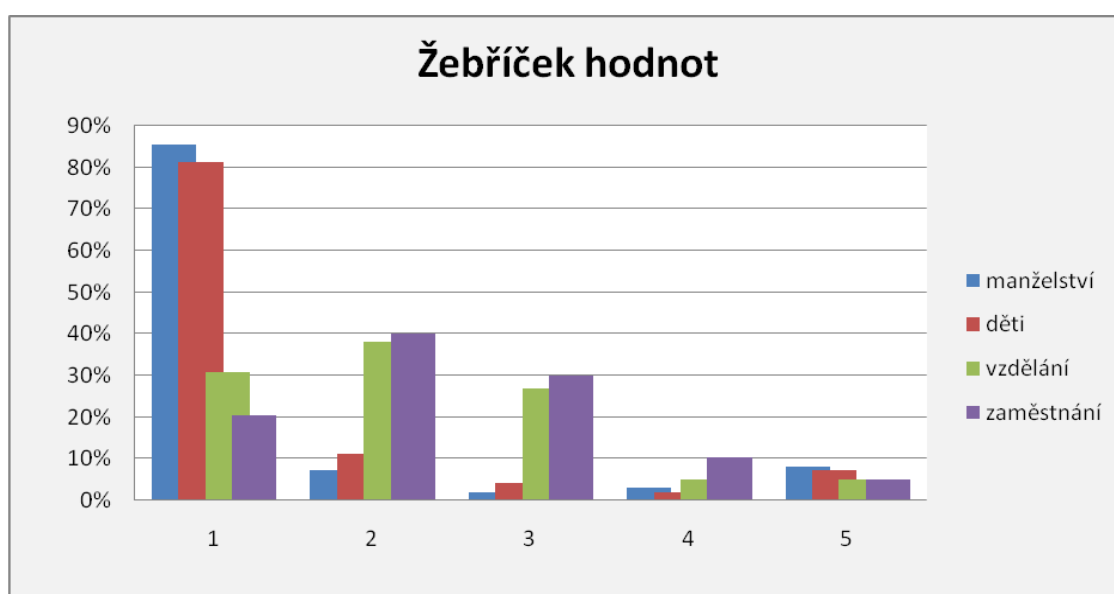
Graf 3 - Rodinný stav respondentek

Otázka č. 1: Jak jsou pro Vás následující věci důležité?

V této otázce měly respondentky ohodnotit na pětibodové stupnici, kde 1 znamená největší důležitost a 5 nejmenší, čemu přikládají ve svém životě větší význam. Podle výsledných odpovědí, zobrazených v tabulce VII bylo zjištěno, že cca 85 % žen volilo jako nejdůležitější „žít ve spokojeném manželství“ a pouze o necelé 4 % méně žen se shodovalo i na odpovědi „mít a vychovávat děti“. Co se týče „kvalitního vzdělání“ a „úspěšnosti v zaměstnání“, zde se dotazované ženy shodly na stupni 2 v zastoupení cca 40 %. Lze vyvodit závěr, že většina dotázaných je založena na rodinu a děti, což se vzhledem k cílové skupině výzkumu dalo předpokládat, ale naopak pro téměř polovinu je důležitá i úspěšnost povolání. Je zřejmé, že spousta žen potřebuje skloubit své zaměstnání s chodem domácnosti a péčí o děti, takže hledá cestu, jak nejlépe zharmonizovat tyto dvě sféry svého života. Výsledky jsou prezentovány v grafu 4.

Tabulka VII – Žebříček hodnot

| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|------------|---------------|---------------|--------|--------|-------|
| manželství | 85,49% | 7,21% | 2,06% | 3,09% | 8,24% |
| děti | 81,37% | 11,33% | 4,12% | 2,06% | 7,21% |
| vzdělání | 30,90% | 38,11% | 26,78% | 5,15% | 5,15% |
| zaměstnání | 20,60% | 40,17% | 29,87% | 10,30% | 5,15% |



Graf 4 - Žebříček hodnot

Otázka č. 2: Co pro Vás znamená Vaše povolání?

Na otázku ohledně významu povolání odpověděla téměř polovina respondentek (viz tabulka VIII, graf 5) zvýšení rodinného příjmu a uplatnění svých schopností. 30 – 40 % dotázaných spatřuje ve svém zaměstnání možnost dělat to, co je baví a získávat pocit nezávislosti. V nejmenší míře byly zastoupeny odpovědi zajištění základních zdrojů příjmů rodiny a získání určitého společenského postavení.

Tabulka VIII - Význam zaměstnání

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|--|-------|------------------------|
| Možnost zvyšovat rodinný příjem | 49 | 47,57 % |
| Možnost uplatnit své schopnosti | 45 | 43,69 % |
| Možnost dělat to, co mě baví | 39 | 37,86 % |
| Možnost být nezávislá | 32 | 31,07 % |
| Nutnost zajistit základní zdroj příjmů rodiny | 20 | 19,42 % |
| Možnost získání určitého společenského postavení | 14 | 13,59 % |



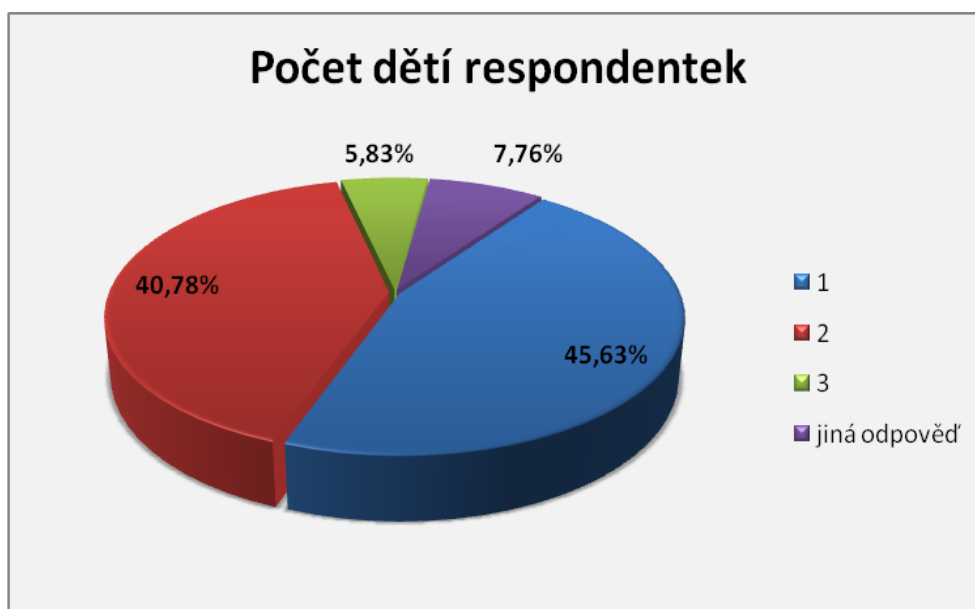
Graf 5 - Význam zaměstnání

Otázka č. 3: Kolik máte dětí?

Cílem této otázky bylo zjištění počtu dětí dotazovaných žen. Z odpovědí uvedených v tabulce IX a znázorněných grafem 6 vyplývá, že převažují matky s jedním dítětem, kterých je téměř 50 % a matek se dvěma dětmi je cca 40 %. Tři děti má pouhých 5,83% žen z dotázaných a zbylých 7,76 % žen je těhotných.

Tabulka IX - Počet dětí respondentek

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|--------------|-------|------------------------|
| 1 | 47 | 45,63 % |
| 2 | 42 | 40,78 % |
| 3 | 6 | 5,83 % |
| Jiná odpověď | 8 | 7,76 % |

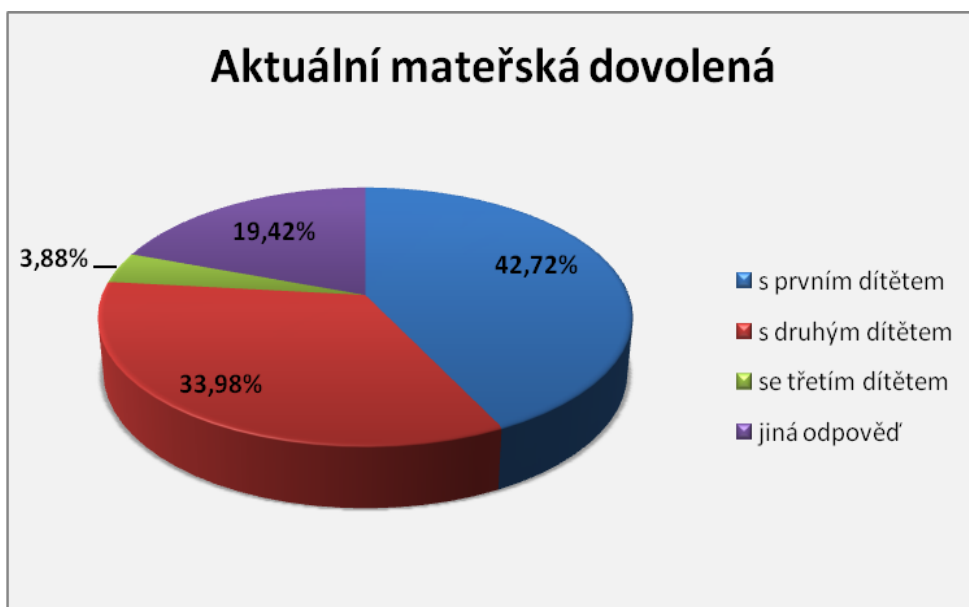


Graf 6 - Počet dětí respondentek

Na otázku č. 4., se kterým dítětem jste nyní na rodičovské (mateřské) dovolené, odpovědělo 42,72 % žen, které jsou na rodičovské dovolené s prvním dítětem, 33,98 % žen je doma s druhým dítětem a 3,88 % se třetím dítětem. Mezi 19,42 % odpovědí, které jsou jiné, patří ženy, jimž rodičovská dovolená skončila, nebo jsou těhotné nebo děti nemají (viz tabulka X, graf 7).

Tabulka X - Aktuální mateřská dovolená

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|-------------------|-------|------------------------|
| S prvním dítětem | 44 | 42,72 % |
| S druhým dítětem | 35 | 33,98 % |
| Se třetím dítětem | 4 | 3,88 % |
| Jiná odpověď | 20 | 19,42 % |

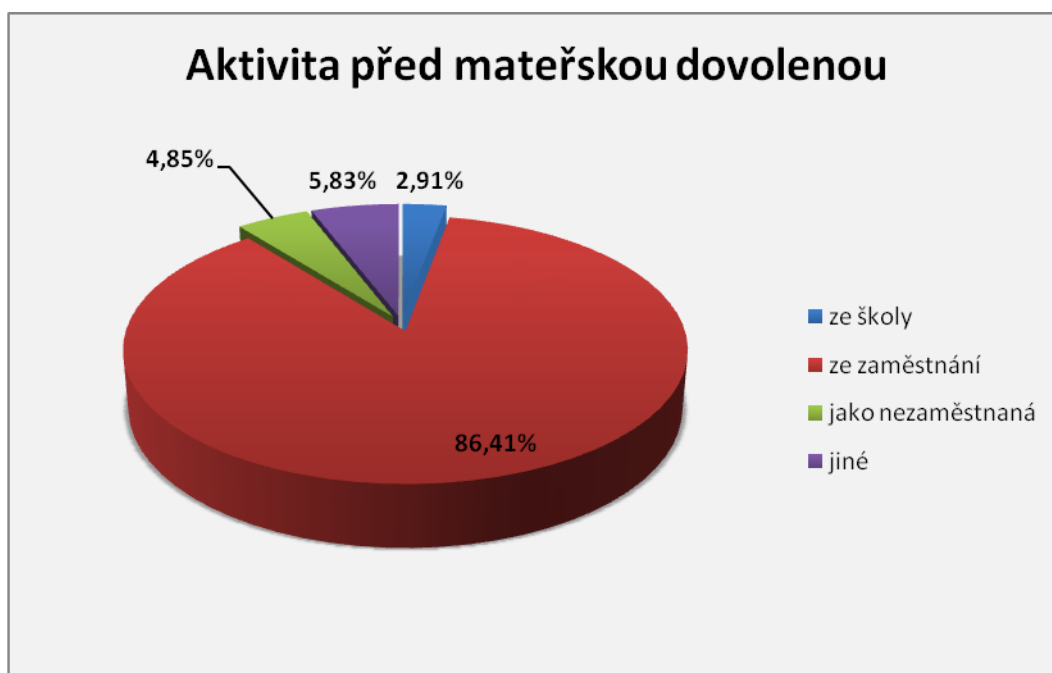


Graf 7 – Aktuální mateřská dovolená

Z otázky č. 5., nastoupila jste na mateřskou dovolenou, vyplynulo, že převážná většina žen (86,41 %) z dotázaných (viz tabulka XI, graf 8) se rozhodla přerušit své zaměstnání a nastoupila na mateřskou dovolenou. Necelých 5 % žen z dotázaných řešilo svou nezaměstnanost nástupem na mateřskou dovolenou, 3 % žen se rozhodlo pro mateřství hned po ukončení školy a mezi 6 % jsou ženy pobírající rodičovskou dovolenou s předešlým dítětem nebo ženy samostatně výdělečně činné.

Tabulka XI - Aktivita před mateřskou dovolenou

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|-------------------|-------|------------------------|
| Ze zaměstnání | 89 | 86,41 % |
| Jako nezaměstnaná | 5 | 4,85 % |
| Ze školy | 3 | 2,91 % |
| Jiná odpověď | 6 | 5,83 % |



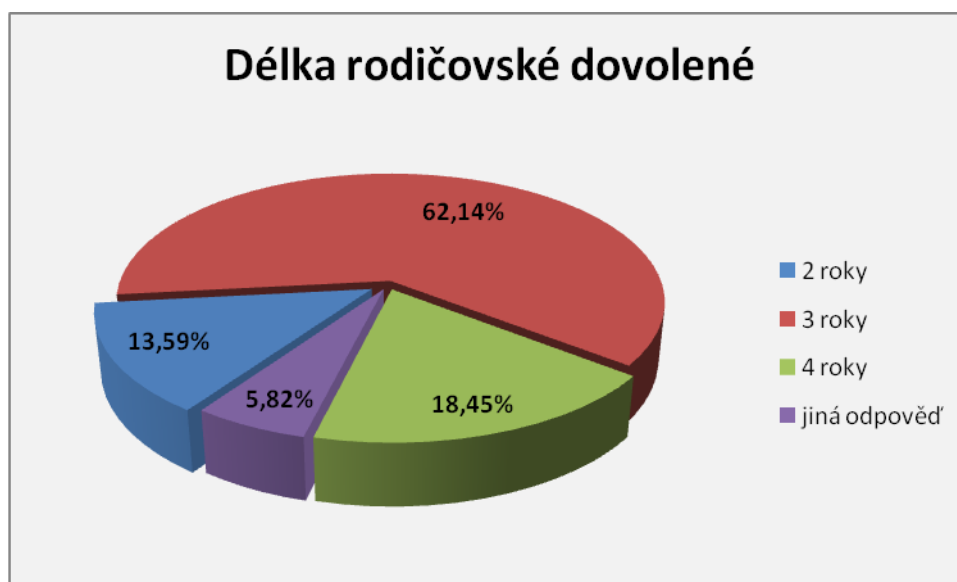
Graf 8 - Aktivita před mateřskou dovolenou

Otázka č. 6. Jakou jste zvolila délku rodičovské dovolené?

Jak ukazuje tabulka XII nejčastější volbou rodičovské dovolené je klasické čerpání, tedy 3 roky, což zvolilo více než 60 % žen z dotázaných. 19 % využilo možnosti pomalého způsobu čerpání, 4 roky, a 14% zůstalo s dítětem doma 2 roky. Necelých 6 % značí ženy těhotné. Pro názornost jsou výsledná data znázorněna v grafu 9.

Tabulka XII - Délka rodičovské dovolené

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|--------------|-------|------------------------|
| 2 roky | 14 | 13,59 % |
| 3 roky | 64 | 62,14 % |
| 4 roky | 19 | 18,45 % |
| Jiná odpověď | 6 | 5,82 % |



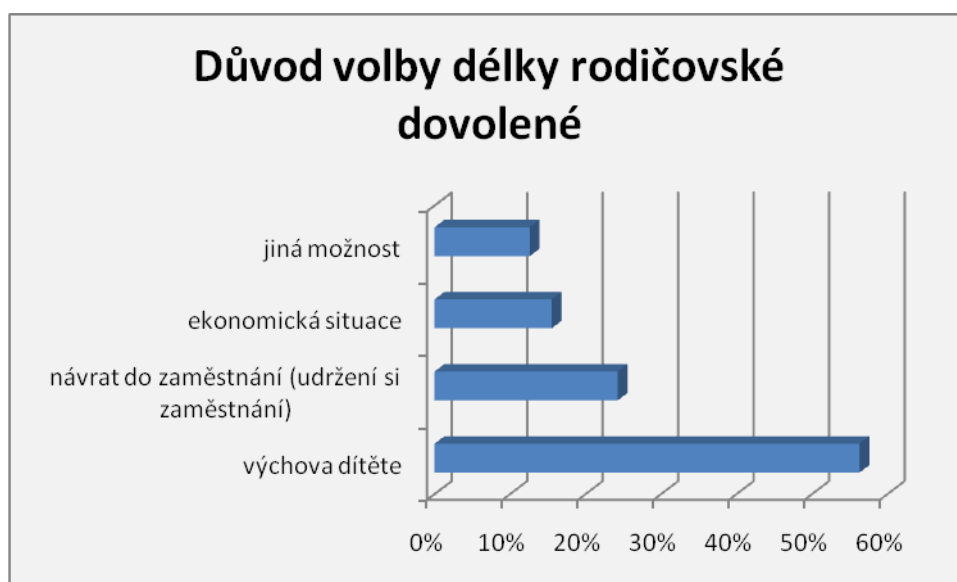
Graf 9 - Délka rodičovské dovolené

Otázka č. 7: Co Vás k tomu vedlo? Co bylo pro Vás v té době důležité?

Z tabulky XIII je patrné, že nejčastějším důvodem (56,31 %) pro volbu rodičovské dovolené byla výchova dítěte, z čehož vyplývá, že ženy preferují delší pobyt doma s dítětem před brzkým návratem zpět do zaměstnání. Téměř 16 % dotázaných volilo délku rodičovské dovolené s ohledem na ekonomickou situaci rodiny. Výsledná data jsou pro přehlednost znázorněna pomocí grafu 10.

Tabulka XIII - Důvod volby délky rodičovské dovolené

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|--|-------|------------------------|
| Výchova dítěte | 58 | 56,31 % |
| Návrat do zaměstnání (udržení si zaměstnání) | 25 | 24,27 % |
| Ekonomická situace | 16 | 15,53 % |
| Jiná možnost | 13 | 12,62 % |



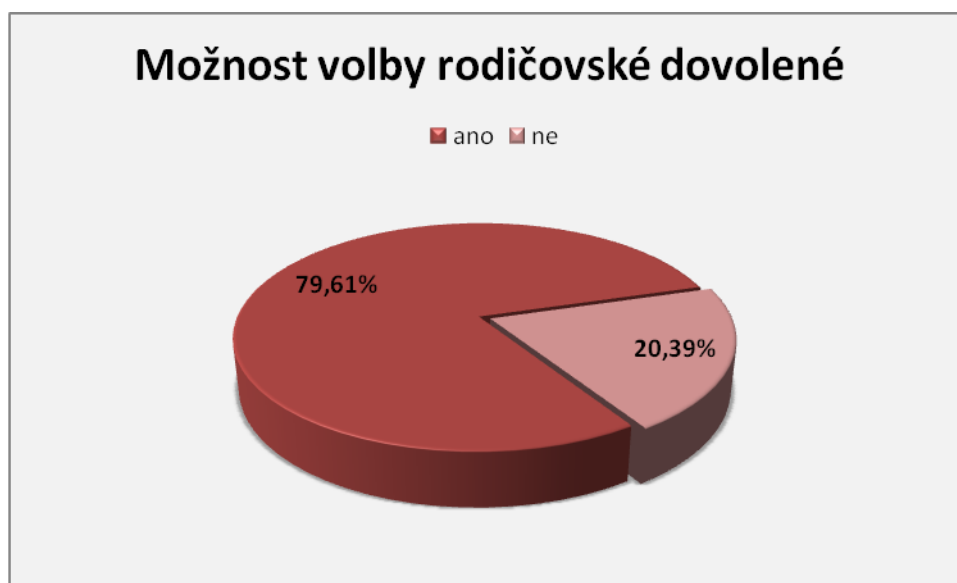
Graf 10 - Důvod volby délky rodičovské dovolené

Otázka č. 8: Mohla jste si zvolit délku rodičovské dovolené?

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda se ženy mohly svobodně rozhodnout, jakou zvolí délku rodičovské dovolené, nebo zda jim byla z nějakého důvodu délka rodičovské dovolené přidělena. Z odpovědí uvedených v tabulce XIV a znázorněných grafem 11 vyplývá, že téměř 80 % žen si mohlo délku rodičovské dovolené zvolit, 20-ti % dotázaných byla rodičovská dovolená naopak přidělena.

Tabulka XIV - Možnost volby rodičovské dovolené

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|---------|-------|------------------------|
| Ano | 82 | 79.61 % |
| Ne | 21 | 20.39 % |



Graf 11 - Možnost volby rodičovské dovolené

Otázka č. 9: Jaká doba přerušeni zaměstnání by pro Vás byla ideální? Z jakých důvodů?

Ideální délka rodičovské dovolené, která by ženám vyhovovala jak vzhledem k péči o dítě, tak v souvislosti s přerušením zaměstnání neexistuje. Každá žena preferuje něco jiného, ale určitá shoda zde panuje. Asi polovině dotázaných by vyhovovalo přerušeni zaměstnání

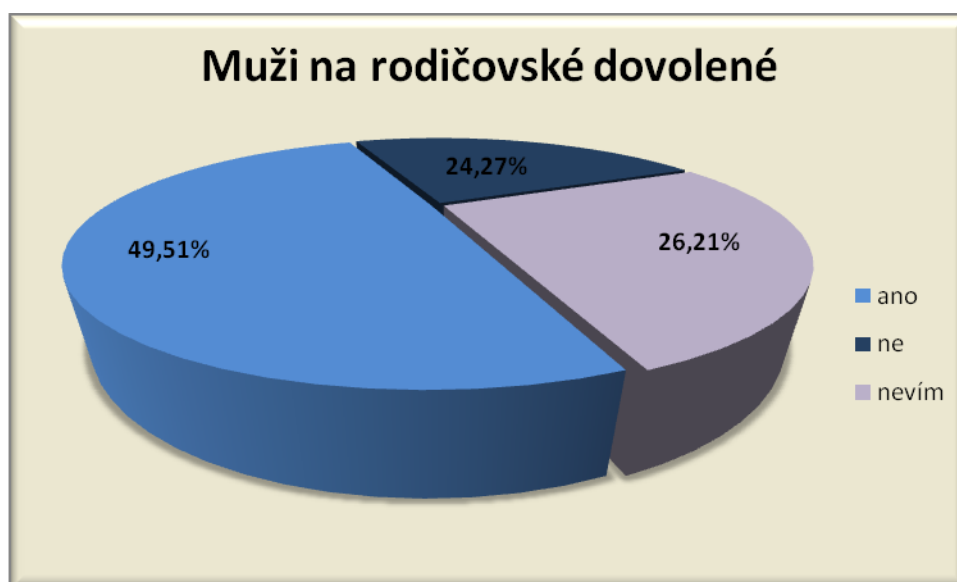
na 2,5 – 3,5 roku, pak se názory různí. Některé ženy zastávají názor, že stačí být s dítětem půl roku, rok, ale jsou naopak i takové, které chtějí být s dítětem do jeho 4 let, jedna maminka dokonce říká: „*lépe je do 7 let*“.

Otázka č. 10: Myslíte si, že by muži měli zůstat na rodičovské dovolené?

Na tuto otázku odpověděla kladně téměř polovina (49,51 %) respondentek (viz tabulka XV, graf 12), zatím co v záporné odpovědi se shodlo cca 25 % žen. Zbýlých 26,21 % není dosud rozhodnuto.

Tabulka XV - Muži na rodičovské dovolené

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|---------|-------|------------------------|
| Ano | 51 | 49,51 % |
| Ne | 25 | 24,27 % |
| Nevím | 27 | 26,21 % |



Graf 12 - Muži na rodičovské dovolené

Otázka č. 11: Uvažovaly jste s manželem/partnerem o této možnosti?

O možnosti přenechat péči o dítě manželovi/partnerovi přemýšlelo 21,36 % respondentek. Naopak téměř 80 % žen odpovědělo na tuto otázku záporně, jak uvádí tabulka XVI a graf 13. Zajímavé při tomto počtu záporných odpovědí ovšem je fakt, že předchozí otázku, zda by muži měli zůstat na rodičovské dovolené, zodpověděla kladně téměř polovina respondentek.

Tabulka XVI – Uvažovaly jste s manželem/partnerem o této možnosti?

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|---------|-------|------------------------|
| Ano | 22 | 21,36 % |
| Ne | 81 | 78,64 % |



Graf 13 – Uvažovaly jste s manželem/partnerem o této možnosti?

Otázka č. 12: Souhlasíte s tímto výrokem? "Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně jako pracovat v zaměstnání".

Pokud si ženy volí mezi domácností a zaměstnáním, upřednostňují v téměř 60 % zaměstnání. S životem v domácnosti souhlasí zhruba 30 % dotazovaných a 12,62 % neví (viz tabulka XVII, graf 14).

Tabulka XVII - "Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně jako pracovat v zaměstnání"

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|---------|-------|------------------------|
| Ano | 30 | 29,13 % |
| Ne | 60 | 58,25 % |
| Nevím | 13 | 12,62 % |



Graf 14 - "Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně jako pracovat v zaměstnání"

Otázka č. 13: Souhlasíte s tímto výrokem? "Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a rodinu".

S postavením ženy v domácnosti a muže jako živitele nesouhlasí 71,84 % dotazovaných žen, kladně se vyjádřilo 21,36 % a 6,8 % není rozhodnuto (viz tabulka XVIII, graf 15).

Tabulka XVIII - "Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a rodinu"

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|---------|-------|------------------------|
| Ano | 22 | 21,36 % |
| Ne | 74 | 71,84 % |
| Nevím | 7 | 6,8 % |



Graf 15 - "Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a rodinu"

Otázka č. 14: Do kolika let věku dítěte by měly podle Vás zůstat matky s dětmi doma a nevykonávat stálé zaměstnání?

Jak uvádí tabulka XIX, k výchově dítěte na úkor zaměstnání se přiklání přes 40 % respondentek, a to do tří let věku dítěte, necelá čtvrtina si myslí, že by to mělo být až do čtyř let věku dítěte. Naopak cca 13 % sdílí názor, že by měla matka nastoupit do zaměstnání už ve dvou letech dítěte a asi 5 % dokonce už po prvním roce života dítěte. Ze zbylých 18,45% zastává většina názor na individuální přístup, dále pak částečný pracovní úvazek. Jedna maminka však říká: „*minimálně do 4 let, lépe je do 7 let*“. Pro přehlednost jsou výsledná data znázorněna pomocí grafu 16.

Tabulka XIX – Ideální délka setrvání s dítětem v domácnosti

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|--------------|-------|------------------------|
| Do 1 roku | 5 | 4,85 % |
| Do 2 let | 13 | 12,62 % |
| Do 3 let | 43 | 41,75 % |
| Do 4 let | 23 | 22,33 % |
| Jiná odpověď | 19 | 18,45 % |



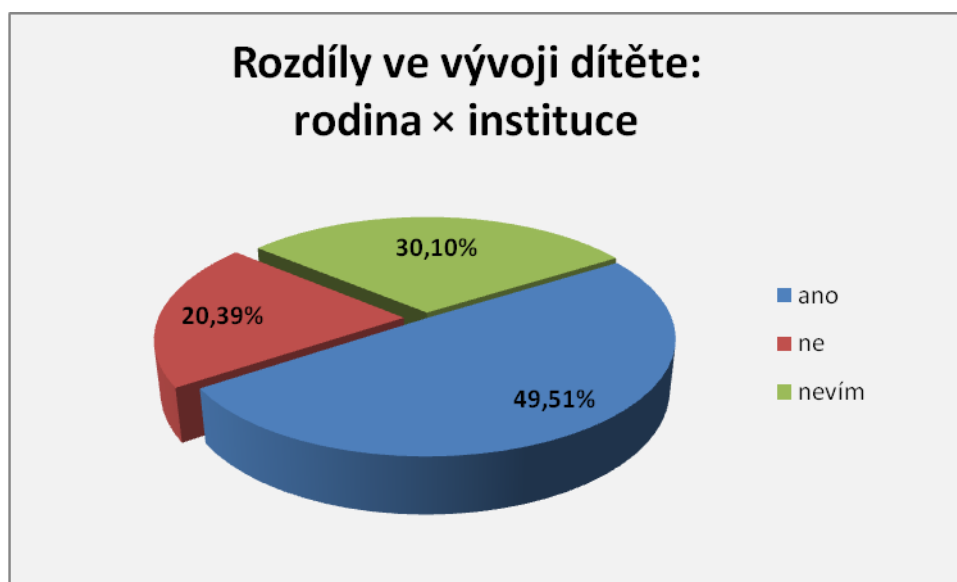
Graf 16 - Ideální délka setrvání s dítětem v domácnosti

Otázka č. 15: Myslíte si, že jsou rozdíly ve vývoji dítěte, které je v péči rodičů a u dětí zařazených do institucionální péče před třetím rokem života?

U této otázky mne zajímalo, jaký je názor matek na zařazení dětí mladších tří let do kolektivu jiných dětí, např. do jeslí. Z odpovědí, znázorněných v tabulce XX, vyplynulo, že rozdíl-
nost ve vývoji dětí, o které pečují rodiče a které jsou zařazeny do institucionální péče před třetím rokem života, vidí téměř 50 % žen. Asi 20 % respondentek si myslí, že žádné rozdíly zde nejsou a 30 % žen neví. Výsledná data znázorňuje graf 17.

Tabulka XX - Rozdíly ve vývoji dítěte: rodina × instituce

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|---------|-------|------------------------|
| Ano | 51 | 49,51 % |
| Ne | 21 | 20,39 % |
| Nevím | 31 | 30,1 % |



Graf 17 - Rozdíly ve vývoji dítěte: rodina × instituce

Otázka č. 16: Pokud jste na předešlou otázku odpověděla "ano", uveďte prosím, jaké rozdíly máte na mysli.

Z odpovědí je zřejmé, že maminkám na vývoji dítěte velmi záleží. Z velké části odpovědí jednoznačně vyplývá důležitost kladená na výchovu a péči rodičů před nástupem nejmenších dětí do institucionální péče.

Z odpovědí respondentek:

„Dítě má větší problémy se sebezpřijetím, emocemi apod., v ranném věku, min. do čtyř let je podle mě nejdůležitější péče matky a otce a širší rodiny. Kolektiv může navštěvovat v rámci zábavy, ne jako povinnost každý den. Učitelka rodiče nikdy nemůže nahradit“.

„Můj názor je, že dítě do tří let zkrátka potřebuje matku jako zdroj jistoty, bezpečí. U dříve "odložených" dětí vidím riziko citové deprivace, vnitřní nejistoty. Když už jednou dítě mám, tak si chci užít dobu, kdy mě nejvíc potřebuje, vidět, jak roste. Nemyslím ale být mu stále "za zadkem", chápu, že i máma malých dětí má mít prostor jen pro sebe“.

„Matka prakticky s dítětem tráví celý den a věnuje se mu (aspoň by měla), to v zařízení není možné. Doma má již od dětství vzor fungování rodiny, jistotu, že tady ta máma je. To vše je závislé na vývoji dítěte“.

Matky neshledávají své děti natolik zralé a připravené, aby mohly nastoupit do jeslí či do péče soukromé pečovatelky. Ale všechny ženy nesdílejí stejný názor:

„Děti, které jsou zařazeny do školek nebo jeslí, jsou možná dříve samostatnější a komunikativnější ve společnosti než děti které jsou stále s matkou“.

„...některé děti jsou od dvou let schopné se zapojit do kolektivu, kde získávají zase jiné zkušenosti a dovednosti než pod neustálým dohledem rodičů. Pokud je dítě hodně šikovné (mám osobní zkušenost) tak už se doma nudí a jiná aktivita mu jen prospěje!“

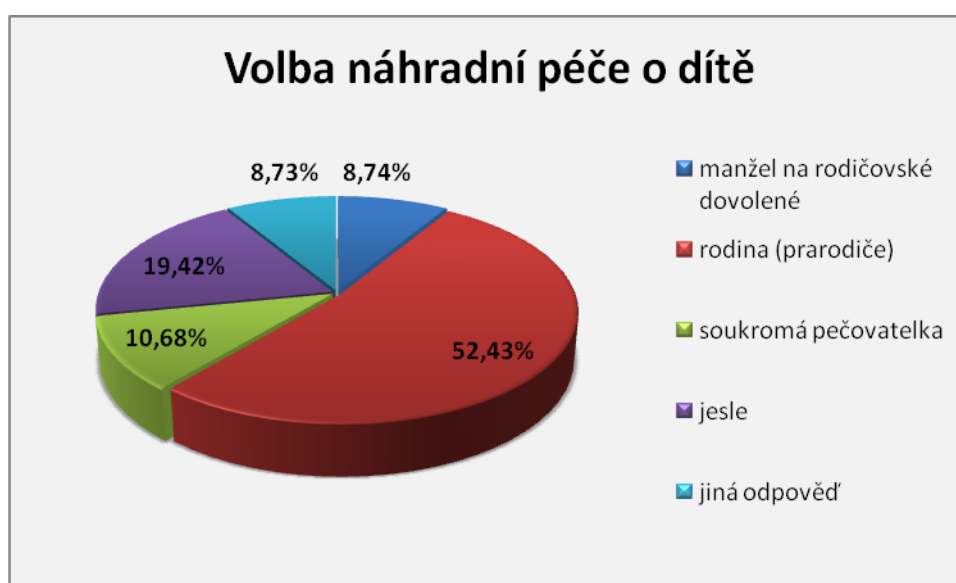
„Rozdíly pochopitelně jsou, každá rodina je jiná a každá dítěti poskytuje jiné zázemí a možnosti jeho rozvoje. Stejně tak i každá instituce je jiná a v každé pracují jinak zodpovědní lidé. Vždy je velmi důležité, aby na prvním místě bylo dítě. A to si myslím, že je hlavně v kvalitní rodině“.

Otázka č. 17: Pokud byste musela ukončit rodičovskou dovolenou před třetím rokem věku dítěte, jakou byste zvolila náhradní péči o dítě?

V případě předčasného ukončení rodičovské dovolené by péči o dítě přenechalo cca 50 % dotázaných žen rodině, 20 % by zvolilo jesle, 10 % žen by dítě svěřilo do rukou soukromé pečovatelky a asi 9 % žen by uvažovalo o nástupu manžela na rodičovskou dovolenou. Ze zbylých 8,73 % žen neví, „až podle situace“, nebo by zkusily kombinaci možností, ale také: „zůstala bych doma bez podpory“ či „raději bych ztratila zaměstnání“ (viz tabulka XXI, graf 18).

Tabulka XXI - Volba náhradní péče o dítě

| Odpověď | Počet | Procentuální vyjádření |
|-------------------------------|-------|------------------------|
| Rodina (prarodiče) | 54 | 52,43 % |
| Jesle | 20 | 19,42 % |
| Soukromá pečovatelka | 11 | 10,68 % |
| Manžel na rodičovské dovolené | 9 | 8,74 % |
| Jiná odpověď | 9 | 8,73 % |



Graf 18 - Volba náhradní péče o dítě

7.1 Shrnutí poznatků plynoucích z vyhodnocení sledované problematiky

Dílčí cíl č. 1: Zjistit volbu délky rodičovské dovolené.

Ke zjištění tohoto cíle jsem použila otázku č. 6: Jakou jste zvolila délku rodičovské dovolené?

Předpoklad 1: Předpokládám, že více než $\frac{1}{2}$ žen zvolila klasické čerpání rodičovské dovolené, tedy 3 roky.

Z celkového počtu 103 respondentek uvedlo 64 žen, tedy 62,14 %, že zvolily klasické čerpání rodičovské dovolené, tedy 3 roky.

Tento předpoklad se potvrdil.

Předpoklad 2: Domnívám se, že více než $\frac{1}{3}$ žen zvolila rychlejší čerpání rodičovské dovolené, tedy 2 roky.

14 žen (13,59 %) z celkového počtu 103, potvrdilo dvouletou rodičovskou dovolenou, tedy její rychlejší čerpání.

Předpoklad se nepotvrdil.

Dílčí cíl č. 2: Zjistit důvody, které vedou k volbě délky rodičovské dovolené.

Tento cíl jsem zjišťovala otázkou č. 7: Co Vás k tomu vedlo? Co bylo pro Vás v té době důležité?, jež navazovala na předchozí otázku.

Předpoklad 1: Domnívám se, že nejčastějším důvodem při výběru délky rodičovské dovolené byla obava ze ztráty původního zaměstnání.

Na tuto otázku odpovědělo 25 dotázaných (24,27 %), kteří volili odpověď „Návrat do zaměstnání, udržení si zaměstnání“ související s předpokladem. Z výsledků ale vyplývá, že dalších 56,31 % žen zvolilo možnost „Výchova dítěte“.

Tento předpoklad se tedy nepotvrdil.

Předpoklad 2: Domnívám se, že druhým nejčastějším důvodem výběru délky rodičovské dovolené byla ekonomická situace rodiny.

Ze 103 respondentek zvolilo možnost „Ekonomická situace“ pouze 16 žen, tedy 15,53 %.

Tento předpoklad se nepotvrdil.

Dílčí cíl č. 3: Zjistit názory na institucionální péči o děti do tří let věku.

Pro zjištění tohoto cíle jsem využila otázku č. 17: Pokud byste musela ukončit rodičovskou dovolenou před třetím rokem věku dítěte, jakou byste zvolila náhradní péči o dítě?

Předpoklad 1: Domnívám se, že více než ½ žen upřednostňuje péči o děti do tří let rodinnými příslušníky.

Z celkového počtu 103 respondentek odpovědělo 54 z nich, tj. 52,43 %, že by volilo rodinu. Dalších 9 žen zvolilo odpověď „Manžel na rodičovské dovolené“, což je vlastně také výchova v rodině. Tento předpoklad by se dal odvodit i z otázky č. 14, do kolika let věku dítěte by měly podle Vás zůstat matky s dětmi doma a nevykonávat stálé zaměstnání, kde potvrdilo 66 žen (64,08 %) odpověď „Do 3 let“ a „Do 4 let“.

Tento předpoklad se potvrdil.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem svou pozornost zaměřila na významnou oblast života ženy, již je mateřství. Vzhledem k rostoucímu významu mateřství a pracovního uplatnění v životě žen považuji za důležité věnovat tomuto tématu pozornost. V dnešní době se mnoho žen potýká s otázkou, zda dát přednost mateřství či kariéře, nebo jak tyto dvě odlišné sféry optimálně skloubit. S tím úzce souvisí také otázka délky rodičovské dovolené a dilema jak dlouho zůstat s dítětem doma, aby se mu dostalo náležité výchovy a péče, a zároveň na jak dlouhou dobu si žena může dovolit přerušit své zaměstnání, aby dlouhá nepřítomnost negativně neovlivnila její dosavadní zaměstnání a vývoj kariéry.

V teoretické části mé bakalářské práce jsem se zaměřila na zpracování odborné, tematicky orientované literatury. Jedná se především o vysvětlení pojmu rodina a rozdělení rolí v rodině, neboť rodina by měla být předpokladem pro mateřství a rodičovství. Mezi pozitivní zjištění patří fakt, že dítě či rodičovství nepřestává být vysoce uznávanou hodnotou a že rodina a manželství hrají v dnešním životě stále velkou roli.

Důležitou stránkou mateřství je samozřejmě i její legislativní část. Pro zvládnutí mateřského a rodičovského poslání slouží celá řada nástrojů sociální politiky směřujících ke zvýšené ochraně a zvýhodnění žen-matek v pracovně-právních vztazích. Pro brzký návrat zpět do zaměstnání je nutno sladit tyto dvě sféry, jako je rodina a zaměstnání, k čemuž napomáhají služby péče o děti do tří let.

V poslední kapitole teoretické části jsem se zaměřila na péči o dítě, především na to, jaký má význam výchova a péče o děti do tří let v rodině. Po prostudování literatury jsem dospěla k závěru, že zůstat doma s dětmi má přece jen velkou výhodu – do tří let věku dítěte jsme schopni ovlivnit jeho výchovu. Láskyplně mu můžeme vštípit základní pravidla a naučit je, jak zvládat vztek, frustraci, bez toho, že dítě trpí nedostatkem blízkosti a lásky od mámy. Na tomto názoru se shoduje většina autorů, studujících raný vývoj dítěte.

Na základě zpracování odborné, tematicky orientované literatury se domnívám, že jsem splnila stanovený cíl teoretické části bakalářské práce a její prostudování podstatným způsobem rozšířilo mé dosavadní znalosti dané tematiky, což zároveň přispělo ke snadnějšímu a účelnějšímu vypracování praktické části bakalářské práce.

V praktické části jsem se pomocí metody dotazníkového šetření snažila zjistit postoje a názory žen-matek na mateřskou a rodičovskou dovolenou, především na délku rodičovské dovolené a důvody, které ženy k takové volbě vedou. V neposlední řadě mne zajímal i postoj žen k institucionální výchově a péči o děti do tří let věku. Jak vyplynulo z výzkumu, převážná část žen (cca 56 %) preferuje tříletou rodičovskou dovolenou a to především z důvodu zajištění dostatečné výchovy dítěte, ale zároveň také nemalá část dotázaných (cca 25 %) klade důraz na své zaměstnání. I pokud se jedná o posouzení hodnot, považuje cca 80 % žen za nejdůležitější žít ve spokojeném manželství a mít děti, ale zároveň také 40 % z nich vidí důležitost ve svém povolání, z čehož plyne, že dříve či později budou ženy-matky nuceny skloubit svůj rodinný život s tím pracovním. Podle výsledků provedeného výzkumu se ženy snaží zůstat s dítětem doma do tří nebo čtyř let věku, neboť jsou přesvědčeny o nenahraditelnosti matky ve výchově dítěte do tří let.

Závěrem lze říci, že ženy sice odmítají „být v domácnosti“ neboť je to neuspokojuje, ale současně deklarují péči o děti jako vyšší prioritu než svou profesionální kariéru.

Na základě realizace praktické části a zjištěných výsledků, které jsou zahrnuty, se domnívám, že i cíl praktické části byl splněn.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] DUNOVSKÝ, J., EGGERS, H. *Sociální pediatrie: Vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.
- [2] GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing a.s., 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.
- [3] HAMPLOVÁ, D., ŠALAMOUNOVÁ, P. a kol. *Životní cyklus - Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006. 307 s. ISBN 80-7330-082-6.
- [4] HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- [5] KUCHAROVÁ, V., HABERLOVÁ, V. Rodina a zaměstnání v průběhu životního cyklu. In *Rodina, děti a zaměstnání české společnosti*. SIROVÁTKA, T., HORA, O. 1. vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008. Kapitola 1, s. 19-62.
- [6] MAHLER, M., PINE, F., BERGMAN, A. *Psychologický zrod dítěte*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 375 s. ISBN 80-7254-722-4.
- [7] MAREŠ, P. Hodnota dítěte v životě českých rodin. In *Rodina, děti a zaměstnání české společnosti*. SIROVÁTKA, T., HORA, O. 1. vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008. Kapitola 3, s. 97-117.
- [8] MAREŠ, P., POTOČNÝ, T. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister a Principal, 2003. 347 s. ISBN 80-86598-61-6.
- [9] MAŘÍKOVÁ, H. Sociální partnerství muže a ženy v dnešním manželství a rodině – realita nebo fikce? In *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* VODÁKOVÁ, A., VODÁKOVÁ, O. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2003. Kapitola 2, s. 103-111.
- [10] MAŘÍKOVÁ, H. *Muž v rodině: Democratizace sféry soukromé*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 1999. 108 s. ISBN 80-85950-69-3.

- [11] MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0870-1.
- [12] SIROVÁTKA, T., HORA, O. *Rodina, děti a zaměstnání české společnosti*. 1. vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008. 328 s. ISBN 978-80-7326-140-5.
- [13] SIROVÁTKA, T., BARTÁKOVÁ, H. Harmonizace rodiny a zaměstnání v České republice a role sociální politiky. In *Rodina a zaměstnání v průběhu životního cyklu*. In *Rodina, děti a zaměstnání české společnosti*. SIROVÁTKA, T., HORA, O. 1. vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008. Kapitola 2, s. 63-96.
- [14] SKORUNKOVÁ, R. *Úvod do vývojové psychologie*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 69 s. ISBN 978-80-7041-956-4.
- [15] ŠLECHTOVÁ, H. Překážka i příležitost: dítě a identita matky ze vzdělané rodiny. In *Rodina, děti a zaměstnání české společnosti*. SIROVÁTKA, T., HORA, O. 1. vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008. Kapitola 5, s. 145-174.
- [16] ŠLECHTOVÁ, H. Jak jsou hodnoceny rodinné politiky vyspělých zemí. In *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. SIROVÁTKA, T., et al. 1. vyd. Brno: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2006. Kapitola 4, s. 113-161.
- [17] ŠULOVÁ, L., ZAOUČHE-GAUDRON, Ch. *Předškolní dítě a jeho svět*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 471 s. ISBN 80-246-0752-2.
- [18] ŠVEC, Š. Metóda dotazníka v edukačnom výskume. In *Metodológia vied o výchove: Kvantitatívno-scientické a kvalitatívno-humanitné prístupy*. ŠVEC, Š. a kol. Bratislava: IRIS, 1998, s. 125-145.
- [19] VALENTOVÁ, M., Postoje k opatřením týkajícím se rodiny a rovnováhy pracovního a rodinného života (mezinárodní srovnání). In *Rodina, zaměstnání a sociální*

politika. SIROVÁTKA, T., et al. 1. vyd. Brno: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2006. Kapitola 5, s. 165-202.

- [20] VODÁKOVÁ, A., VODÁKOVÁ, O. *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2003. 356 s. ISBN 80-86429-18-0.

Internetové zdroje:

- [21] BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla*. Verze 3.3. ©1999-2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004. URL: <http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>.
- [22] BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů*. Verze 3.0 (2004). ©1999-2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004. URL: <http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>.
- [23] MPSV.CR: *Nemocenské pojištění* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011 [citováno 2011-04-02]. Dostupné z URL <<http://www.mpsv.cz/cs/7>>.
- [24] MPSV.CR: *Rodina* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011 [citováno 2011-04-02]. Dostupné z URL <<http://www.mpsv.cz/cs/4>>.
- [25] MPSV.CR: *Rodina* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011 [citováno 2011-04-12]. Dostupné z URL <<http://www.mpsv.cz/cs/4#apr>>.
- [26] MPSV.CR: *Státní sociální podpora* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011 [citováno 2011-04-02]. Dostupné z URL <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>.
- [27] STAŇOVÁ, Z. *Délka rodičovské dovolené (výsledky průzkumu)* [online] 15. 04. 2011 [citováno 2011-04-16].
Dostupné z URL <<http://delka-rodicovske-dovolene.vyplnto.cz>>.
- [28] ŠULOVÁ, L. *Partnerské vztahy, manželství a rodičovství*. [online] Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2007 [citováno 2011-04-12].
Dostupné z URL
<<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2008020102>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- ČR Česká republika.
- MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- MU Masarykova univerzita.
- PPM Peněžitá pomoc v mateřství.
- STEM Středisko empirických výzkumů.
- VÚPSV Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

SEZNAM OBRÁZKŮ

| | |
|---|----|
| Graf 1 - Věk respondentek | 44 |
| Graf 2 - Vzdělání respondentek | 45 |
| Graf 3 - Rodinný stav respondentek | 46 |
| Graf 4 - Žebříček hodnot | 47 |
| Graf 5 - Význam povolání | 48 |
| Graf 6 - Počet dětí respondentek | 49 |
| Graf 7 - Aktuální mateřská dovolená | 50 |
| Graf 8 - Aktivita před mateřskou dovolenou | 51 |
| Graf 9 - Délka rodičovské dovolené | 52 |
| Graf 10 - Důvod volby délky rodičovské dovolené | 53 |
| Graf 11 - Možnost volby rodičovské dovolené | 54 |
| Graf 12 - Muži na rodičovské dovolené | 55 |
| Graf 13 – Uvažovaly jste s manželem/partnerem o této možnosti? | 56 |
| Graf 14 - "Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně jako pracovat v zaměstnání" | 57 |
| Graf 15 - "Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a rodinu" | 58 |
| Graf 16 – Ideální délka setrvání s dítětem v domácnosti | 59 |
| Graf 17 - Rozdíly ve vývoji dítěte, rodina × instituce | 60 |
| Graf 18 - Volba náhradní péče o dítě | 62 |

SEZNAM TABULEK

| | |
|--|----|
| Tabulka I - Změny hodnotového systému v průběhu rodinného cyklu | 31 |
| Tabulka II - Plány do budoucna (%) | 32 |
| Tabulka III - Postoje k rodičovské a profesní roli žen v průběhu rodinného cyklu | 33 |
| Tabulka IV - Věk respondentek | 44 |
| Tabulka V - Vzdělání respondentek | 45 |
| Tabulka VI - Rodinný stav respondentek | 46 |
| Tabulka VII - Žebříček hodnot | 47 |
| Tabulka VIII - Význam povolání | 48 |
| Tabulka IX - Počet dětí respondentek | 49 |
| Tabulka X - Aktuální mateřská dovolená | 50 |
| Tabulka XI - Aktivita před mateřskou dovolenou | 51 |
| Tabulka XII - Délka rodičovské dovolené | 52 |
| Tabulka XIII - Důvod volby délky rodičovské dovolené | 53 |
| Tabulka XIV - Možnost volby rodičovské dovolené | 54 |
| Tabulka XV - Muži na rodičovské dovolené | 55 |
| Tabulka XVI – Uvažovaly jste s manželem/partnerem o této možnosti? | 56 |
| Tabulka XVII - "Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně jako pracovat v zaměstnání" | 57 |
| Tabulka XVIII - "Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a rodinu" | 58 |
| Tabulka XIX – Ideální délka setrvání s dítětem v domácnosti | 59 |
| Tabulka XX - Rozdíly ve vývoji dítěte, rodina × instituce | 60 |
| Tabulka XXI - Volba náhradní péče o dítě | 62 |

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Jmenuji se Zdeňka Staňová a jsem studentkou Fakulty humanitních studií ve Zlíně. Ve své závěrečné práci se zabývám tématem Mateřství a volba délky rodičovské dovolené. Dovolují si Vás tedy oslovit a poprosit Vás o vyplnění následujícího dotazníku. Údaje, které zde uvedete, jsou anonymní.

Správnou odpověď prosím zakroužkujte, popř. doplňte. Děkuji.

1. Jak jsou pro Vás následující věci důležité? Ohodnoťte prosím, pomocí pěti-bodové stupnice, kde 1 znamená největší a 5 nejmenší důležitost.

- | | |
|--------------------------------|-----------|
| ▪ Žít ve spokojeném manželství | 1 2 3 4 5 |
| ▪ Mít a vychovávat děti | 1 2 3 4 5 |
| ▪ Mít kvalitní vzdělání | 1 2 3 4 5 |
| ▪ Být úspěšný v zaměstnání | 1 2 3 4 5 |

2. Co pro Vás znamená Vaše povolání? Z možností vyberte pouze dvě pro Vás nejdůležitější.

- Možnost získání určitého společenského postavení
- Možnost uplatnit své schopnosti
- Možnost dělat to, co mě baví
- Možnost být nezávislý
- Možnost zvyšovat rodinný příjem
- Nutnost zajistit základní zdroj příjmů rodiny

3. Kolik máte dětí?

- 1
- 2
- 3
- Jiná odpověď _____

4. Se kterým dítětem jste nyní na rodičovské (mateřské) dovolené?

- S prvním dítětem
- S druhým dítětem
- Se třetím dítětem
- Jiná odpověď _____

5. Nastoupila jste na mateřskou dovolenou

- Ze školy
- Ze zaměstnání
- Jako nezaměstnaná
- Jiná odpověď _____

6. Jakou jste zvolila délku rodičovské dovolené?

- 2 roky
- 3 roky
- 4 roky
- Jiná odpověď _____

7. Co Vás k tomu vedlo? Co bylo v té době pro Vás důležité?

- Výchova dítěte
- Návrat do zaměstnání (udržení si zaměstnání)
- Ekonomická situace
- Nezaměstnanost
- Jiná možnost

8. Mohla jste si zvolit délku rodičovské dovolené?

- Ano
- Ne

9. Jaká doba přerušování zaměstnání by pro Vás byla ideální? Z jakých důvodů?

- _____

10. Myslíte si, že by muži měli zůstat na rodičovské dovolené?

- Ano
- Ne
- Nevím

11. Uvažovaly jste s manželem/partnerem o této možnosti?

- Ano
- Ne

12. Souhlasíte s tímto výrokem? „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně jako pracovat v zaměstnání.“

- Ano
- Ne
- Nevím

13. Souhlasíte s tímto výrokem? „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a rodinu.“

- Ano
- Ne
- Nevím

14. Do kolika let věku dítěte by měly podle Vás zůstat matky s dětmi doma a nevykonávat stálé zaměstnání?

- Do 1 roku
- Do 2 let
- Do 3 let
- Do 4 let
- Jiná odpověď _____

15. Myslíte si, že jsou rozdíly ve vývoji dítěte, které je v péči rodičů a u dětí zařazených do institucionální péče před třetím rokem života?

- Ano
- Ne

- Nevím

16. Pokud jste na předešlou otázku odpověděla „ano“, uveďte prosím, jaké rozdíly máte na mysli.

17. Pokud byste musela ukončit rodičovskou dovolenou před třetím rokem věku dítěte, jakou byste zvolila náhradní péči o dítě?

- Manžel na rodičovské dovolené
- Rodina (prarodiče)
- Soukromá pečovatelka
- Jesle
- Jiná odpověď _____

18. Kolik je Vám let?

- 18 – 24
- 25 – 30
- 31 – 35
- 36 a více

19. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Střední bez maturity
- Střední s maturitou
- Vysokoškolské

20. Jaký je Váš rodinný stav?

- Svobodná
- Vdaná
- Partnerské soužití